

bulletin 11

ab LISTOPAD 2009

akademický

*Téma měsíce
vám připomene
listopadové dny
před dvaceti lety
v Československé
akademii věd.
Čtěte na str. 2–4.*

FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

FOTO: ANTÓNIA GIBALOVÁ, ARCHIV AUTORKY

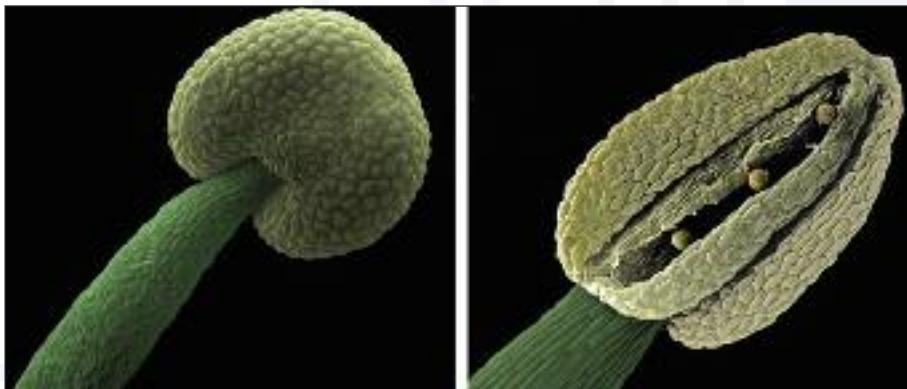

FOTO: VÁCLAV HONOLKA, ARCHIV AUTORA

SKRYTÉ KRÁSY PŘÍRODY

FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AB

FOTO: MARTIN KOLÁŘ, ARCHIV AUTORA

Letošní 9. Týden vědy a techniky, který se nesl v duchu nápaditého hesla *Jaký je náš svět?*, doprovázely jako obvykle pestré výstavy. Z celkového počtu 13 expozicí vybíráme alespoň dvě z nich. Fotografické minireportáže ze světa rostlin představila ve foyer hlavní budovy AV ČR na Národní 3 výstava vítězných snímků soutěže *Rostlina s příběhem*, kterou uspořádaly Ústav experimentální botaniky AV ČR a Odbor mediální komunikace a marketingu SSČ AV ČR. Vítězné snímky si prohlédnete na <http://fotopríbeh2009.avcr.cz>. Ve stejný den oživila prostory Národního divadla úspěšná putovní (v brzké době zřejmě překročí i hranice naší republiky) expozice *Mikrosvět – výstava české vědecké fotografie*, kterou připravili galeristka Bohuslava Maříková s autory Petrem Znachorem a Františkem Weydou z Biologického centra AV ČR v Českých Budějovicích.

red

FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

FOTO: PŘEMYSL HNEVĚKOVSKÝ, ARCHIV AUTORŮ

DEMOKRACIE

DEMONSTROVAT DOVOLUJE

Kdyby chtěli před dvaceti lety vědci vraždit vědu na Perštýně, prodávat ji na Palachově náměstí – pardon – tenkrát Krasnoarmějců, přivést oslíka před Lichtenštejnský palác, vážit ji u Národního divadla a vůbec veřejně kritizovat vládu, že nepodporuje vědu, sprcha vodním dělem by byla asi to nejmenší, co by se jim stalo. Kdyby nic jiného, dnes může každý svůj postoj a názor veřejně vyjádřit, aniž by žádal předsedu Akademie o svolení, i když tomu je pak vytýkáno, že demonstraci nezabránil. Demokracie demonstrovat dovoluje – dlaždičům, dopravcům, doktorům, direktorům, dokonce duchovním. Letošní druhý půlrok s devítkou na konci se nese ve znamení aktivizace badatelů, aby jim nezůstaly holé ruce. Jak aktuální je v této souvislosti následující citát v článku *17. listopad 1989 a Československá akademie věd* – rozhodně ho nepřehlédněte!

MARINA HUŽVÁROVÁ

Z tiskové zprávy Komory volených zástupců pracovišť ČSAV – březen 1990:

„Je to především hluboce zakořeněná představa, vypěstovaná dogmatiky bývalého režimu, že věda je výrobní síla a musí být tudíž posuzována podle svého přínosu výrobnímu procesu. Veřejnost ani řada odpovědných činitelů dosud jasně od sebe neoddělují specifika vědecké práce od problematiky vědecko-technického rozvoje. Musíme zdůraznit, že věda vždy byla a stále je především součástí kultury a jako taková musí být i hodnocena. Návrat Československa do rodiny vyspělých evropských zemí a jeho účast na integračních procesech v Evropě předpokládá zachování a postupné zvyšování podpory rozvoje naší vědy.“

AKADEMICKÝ BULLETIN

Vydává: Středisko společných činností AV ČR, v. v. i., 110 00 Praha 1, Národní 3
ISSN 1210-9525, registrační číslo MK ČR E 8392

Šéfredaktorka: Mgr. Marina Hužvárová (HaM), tel.: 221 403 531, fax: 221 403 356,
e-mail: huzvarova@ssc.cas.cz

Redakce: Ing. Gabriela Adámková (srd), tel.: 221 403 247, e-mail: adamkova@ssc.cas.cz,
Mgr. Luděk Svoboda (lsd), tel.: 221 403 375, e-mail: svobodaludek@ssc.cas.cz,
fotografie Mgr. Stanislava Kyselová (skys), tel.: 221 403 332, e-mail: kyselova@ssc.cas.cz;
tajemnice redakce Bc. Markéta Pavlíková, tel.: 221 403 513, e-mail: pavlikova@ssc.cas.cz
Překlad resumé: Luděk Svoboda, John Novotný; jazyková korektura: Irena Vítková,
tel.: 221 403 289, e-mail: vitkova@ssc.cas.cz

Redakční rada: předseda – PhDr. Jiří Beneš; členové – RNDr. Antonín Fejfar, CSc., Ing. Pavol Ichnát, PhDr. Antonín Kostlán, CSc., PhDr. Veronika Kratochvílová, prof. RNDr. Ing. Michal V. Marek, DrSc., doc. RNDr. Karel Oliva, Ph.D., Ing. Karel Pacner, doc. RNDr. Eva Zažimalová, CSc.

Grafická úprava: Zuzana Grubnerová

Tisk: Serifa, s. r. o., Jinonická 80, 158 00 Praha 5, e-mail: serifa@volny.cz

Příspěvky přijímáme e-mailem na adresu abicko@ssc.cas.cz.

Redakce si vyhrazuje právo příspěvky krátiť. Za odborný obsah příspěvku ručí autor.

Adresa redakce: Praha 1, Národní 3, 4. patro – Viola; <http://abicko.avcr.cz>.
AB 11/2009 vychází 18. listopadu 2009.

Obálka	
Skryté krásy přírody	2
Nové knihy	3
Happening Vážení vědy!	4
Obsah, úvodník	
Demokracie demonstrovat dovoluje	1
Téma měsíce	
17. listopad 1989 a Československá akademie věd	2
Věda a výzkum	
Pátrání po dějinách církevního komunikačního prostoru	5
Praha hostila historii, současnost i budoucnost světové kosmonautiky	8
Hmotné hvězdy ve vesmíru	10
Na japonské téma	12
MAC'09 poprvé v České republice	16
Evropské špičky ve výzkumu bydlení se setkaly v Praze	18
Větrná královna Českého středohoří	20
Představujeme projekty	
Umělecká výměna mezi Prahou a Ludwigsburgem	24
Výročí	
Abrahámoviny Biologia Plantarum	26
Portréty z Archivu	
Arnošt Vilém Kraus	27
Rozhovor	
Skrytá poselství vědy aneb Jak do nich nahlédnout	28
Ocenění	
Medaile Vojtěcha Náprstka	31
Doctor honoris causa	31
Cena Rady pro výzkum, experimentální vývoj a inovace	31
9. zasedání Akademické rady AV ČR	32
246. zasedání Rady pro výzkum, experimentální vývoj a inovace	33
Z Bruselu	
Chcete se podílet na formování rámcových programů pro VaV a dalších relevantních aktivitách EU?	34
Resumé	36

17. LISTOPAD 1989 A ČESKO SLOVENSKÁ AKADEMIE VĚD

Již od začátku roku 1989 bylo zjevné, že se situace i nálada v československé společnosti velmi silně proměňuje. Lednová „palachiáda“ ukázala, že i přes státem demonstrovanou represí je stále větší okruh občanů ochoten zapojit se do pouličních protestních akcí, a pod opozičními peticemi (proti zatčení Václava Havla, Několik vět aj.) figurovala jména tisíců známých i neznámých, které už nijak neodrazovala obava, že se jejich jméno takto ocitne ve vysílání „štvavých“ západních vysílaček. Do občanských protestů se postupně zapojila i řada pracovníků tehdejší Československé akademie věd a překvapivě působil fakt, že je za to ve většině případů nečekal už žádný postih po pracovní linii.

A tmosféra v ČSAV se však měnila jen velmi pozvolna. Smělo se častěji vyjíždět za hranice, byla povolena obhajoba disertačních prací i některých dosavadních „průšvihářů“, na společenskovedních pracovištích začala výrazně ochabovat dosavadní názorová cenzura... Ale jinak si ČSAV žila svým zavedeným způsobem života a její instituce se do probíhajícího dění nijak nezapojovaly, snad s výjimkou Prognostického ústavu ČSAV, který si tehdy již od jara onoho roku cílevědomě budoval most směrem k opozičním strukturám – to byl však ústav, který byl v akademii pocitován spíše jako vnucené břemeno. Měl totiž více politický než vědecký charakter a těšil se nebývalé řadě osobitých privilegií (v počtu výjezdů do „kapitalistické“ ciziny převyšoval všechny ostatní ústavy dohromady, nespadal do žádného ze tří oddělení věd, ale pouze pod nadřízené komunistické orgány a v průběhu roku 1989 se v něm vystřídal pozoruhodné množství různých sovětských poradců). Pod oním netečným poklidem však již tepalo „neklidné srdce“ a právě pro ně se události 17. listopadu staly nečekanou rozbuškou.

Pátek 17. listopadu 1989 byl v ČSAV výplatním dnem, a tak se dopoledne zalidnily i ty ústavy, které jinak obvykle zely prázdnotou. O odpolední demonstraci, kterou studenti svolali na Albertov, se všeobecně vědělo a z řady ústavů se vypravili kolektivně či jednotlivě většinou mladí lidé, aby se do ní zapojili; svou účastí se tehdy už nikdo ani moc netajil, protože šlo konec konců o akci legalizovanou pražskou vysokoškolskou radou Socialistického svazu mládeže. A tak se stalo, že mezi studenty na Albertově a později na Vyšehradě či Národní třídě byli i četní zaměstnanci ČSAV a mnozí z nich tehdy také na vlastní kůži zažili tvrdost policejních pendreků. Ti ostatní se o tom dozvěděli většinou ještě téhož dne ze zpravodajství Svobodné Evropy nebo z jiného důvě-

ryhodného kanálu. Šok z brutálního zákroku měl alarmující účinek, a tak se v pondělí 20. listopadu na svá pracoviště vraceli v řadě případů poněkud jiní lidé, než jací odtud v pátek odešli – lidé, kteří už nadále nechtěli mlčet k tomu, co se kolem nich děje. Vznikaly první petice požadující vyšetření masakru na Národní třídě a okruh požadavků se velmi brzy stupňoval i směrem k posílení občanských svobod a odstranění administrativních zábran podvazujících rozvoj svobodného bádání. V několika dnech se na pracovištích ČSAV vytvořily první stávkové výbory a občanská fóra ústavů a nastala doba jejich složitého vyjednávání se stranickými výbory a vedením. Objevily se požadavky na odchod některých zkompromitovaných ředitelů. Dne 30. listopadu bylo dosaženo odvolání prvního z nich (byl jím ředitel Ústavu československých a světových dějin ČSAV akademik Jaroslav Purš) a po něm pak následovaly desítky dalších; nakonec se prosadila zásada, že konkurzem musí projít v průběhu nejbližšího půlroku všechna ředitelská místa v ČSAV. Jako protiváha ředitele se v ústavech ČSAV začaly vytvářet tzv. vědecké rady, které měly spolurozhodovat o koncepčních a všech dalších důležitých problémech pracoviště.

Situace se však bouřlivě neproměňovala jenom v jednotlivých ústavech, ale i v celé Akademii věd. Již koncem listopadu navštívila tehdejšího předsedu ČSAV akademika Josefa Římana skupina několika členů ČSAV, kteří byli v normalizačním období odsunuti do trpěného ústraní, a předložila mu své požadavky, mezi nimiž na prvním místě stála jejich plná rehabilitace a převzetí podílu na řízení Akademie. V čele této tzv. konzultační skupiny stál akademik Miroslav Katětov, tedy postava, kterou si tehdejší vedení Akademie věd rozhodně nemohlo dovolit přehlížet, protože Katětov si získal svými aktivitami v rámci

17. 11. 1989,
Praha-Albertov,
17:50 hod.

Kruhu nezávislé inteligence natolik velké sympatie studentů, že byl jimi požádán o vystoupení na demonstraci 17. listopadu (sám jeho zdrženlivý projev na Albertově byl ovšem spíše zklamáním a rozhodně nepatřil k těm, které by přispěly k eskalaci situace), a navíc měl úzké vazby ke Koordinačnímu centru Občanského fóra, které tehdy také jednu dobu zvažovalo jeho nominaci na prezidenta republiky, než se definitivně rozhodlo pro Havlovu kandidaturu. Pro Římana a celé normalizační vedení Akademie představovala Katětova osobnost nepochybně dost hořký oříšek, protože důvěrně znali i jeho někdejší identitu jako předsedy stranické skupiny prezidia ČSAV. Šlo o významnou mocenskou funkci, která byla z hlediska komunistické hierarchie nominálně nadřazena i předsedovi ČSAV; tuto funkci Katětov vykonával před svým vyřazením ze hry v druhé polovině šedesátých let. Se členstvím ve vysokých mocenských komunistických orgánech měli ostatně ze šedesátých let své zkušenosti i další členové konzultační skupiny, jako např. akademik Josef Macek, historik a někdejší člen ÚV KSČ.

Na vzniklou situaci reagoval Josef Říman svým veřejným dopisem ze dne 4. prosince 1989, v němž tehdy napsal: „Ve středu 6. prosince navrhnu odstoupení celého prezidia ČSAV. Týká se to i mne. V odstoupení prezidia nevidím výraz nedůvěry k práci jednotlivých jeho členů. Nyní však jde o to, aby v následujícím přechodném období stál v čele Akademie orgán složený z těch jejích členů, kteří mají důvěru vědecké obce. Budou v něm zástupci jak rozhodujících součástí nynější Národní fronty, tak Občanského fóra a dalších občanských iniciativ, především však vědci odborně i občansky způsobilí. Důležitá bude pochopitelně i otázka zastoupení SAV. Praktické otázky řízení Akademie až do vydání nového zákona budou dohodnuty s vládou ČSSR,

na základě návrhu konzultační skupiny.“ Římanova abdikace představovala v mnoha ohledech místy až nápadnou paralelu k odstoupení Gustáva Husáka z funkce prezidenta republiky; i ona totiž byla spojena s přemýšlivým a až překvapivě realistickým zhodnocením nově vzniklé situace. V dalším vývoji ČSAV však nesehrála Katětova konzultační skupina tak významnou roli, jakou ji při své rezignaci Říman přisuzoval, jakkoli se pokusila získat svůj vliv i na jednotlivých akademických pracovištích, a to prostřednictvím koordinačních aktivit dvou mladých svazáckých aktivistů z normalizací tvrdě postiženého Ústavu pro filosofii a sociologii ČSAV, Michala Komárka a Martina Profanta. Těm přísluší nepochybná zásluha, že se zástupci jednotlivých ústavů Akademie tehdy začali scházet a diskutovat o společných problémech; tyto problémy se však ukázaly natolik komplikované, že pro jejich zdárné vyřešení se poměrně spontánně vytvořila nová platforma, která dostala 12. prosince pevnou strukturu vytvořením Komory volených zástupců pracovišť ČSAV.

Komora byla již od začátku vědomě koncipována jako protiváha Valného shromáždění ČSAV, kterému podle zákona stále příslušela role nejvyššího orgánu v Akademii. Tento krajně rozporuplný orgán byl složen ze členů a členů-korespondentů ČSAV, mezi nimiž se sice vyskytovalo relativně dost významných a vynikajících vědců, který se však jako celek v průběhu normalizačních desetiletí vyznačoval pozoruhodnou pasivitou a servilitou vůči komunistické moci. Jeho složení a odborná způsobilost byla navíc deklasována i v důsledku hromadné a politicky motivované dovolby nových členů na sklonku roku 1988: počet akademiků se tehdy zvýšil ze 72 na 112 a počet členů-korespondentů ze 161 na 207 osob. Po abdikaci akademika Římana a prezidia ČSAV

bylo svoláno mimořádné zasedání Valného shromáždění na 21. prosinec 1989 a v nastalé bouřlivé situaci si dokázala Komora volených zástupců prosadit, aby byla na toto zasedání přizvána jako rovnoprávný partner; tento revoluční výdobytek byl později legalizován v tzv. malé novele zákona o ČSAV z května 1990. Požadavky Komory zde tehdy podpořil jako delegát Koordinačního centra Občanského fóra predestinovaný rektor Univerzity Karlovy Radim Palouš a celkově se tehdy dospělo k prozatímnímu provizornímu modelu řízení Akademie, který zůstal v platnosti po celý nejbližší půlrok: nový předseda nebyl zatím vybrán, zatímco do čela Akademie bylo zvoleno ze členů ČSAV sedmičlenné prezidium v čele s úřadujícím místopředsedou Katětovem; vybraní zástupci Komory měli právo účastnit se zasedání prezidia s hlasem poradním a tento orgán mlčky respektoval jejich právo veta.

21. 11. 1989,
Národní 22, vchod
do jazykové školy
– dnes Café Louvre

Ve skutečnosti se však stalo předsednictvo Komory zvolené na začátku roku 1990 nositelem všech zásadních změn, které přebudovaly Akademii věd do podoby moderní vědecké instituce srovnatelné se zahraničními pracovišti. Právě zde se připravoval vznik první české grantové agentury i další zásadní změny v organizaci vědy (tehdy ještě na československé bázi, jak bylo dohodnuto na společné poradě se slovenskými kolegy v únoru 1990 ve Smolenicích). Připravovaly se zde i nezbytné redukce pracovišť a jejich první evaluace, odtud se řídila redukce přebujelého centrálního aparátu Akademie a posilovaly pravomoci jednotlivých ústavů, sem směřovaly i hlasy těch rehabilitovaných pracovníků ČSAV, kteří nebyli spokojeni s formou satisfakce, jíž se jim mělo dostat na jejich někdejších působištích. Zde vznikaly budoucí organizační modely Akademie a koordinovala se diskuse o jejich právním jištění, v jejímž rámci byl prosazen i později realizovaný požadavek ústavů na definitivní odluku sboru členů a členů-korespondentů ČSAV od rozhodovacích pravomocí v rámci Akademie. Své kontrolní pravomoci si ponechávalo rozšířené, tehdy již 24členné předsednictvo Komory i později po zvolení profesora Otty Wichterla předsedou ČSAV a vzniku Výboru pro řízení pracovišť na 59. valném shromáždění ČSAV v červnu 1990.

Zatímco veřejnost a část politické scény přijímala tehdy vývoj v ČSAV a aktivity Komory volených zástupců se sympatiemi, brzo se začala projevovat hostilita vládních kruhů a části státního aparátu. A to nejen pravidelným finančním podvazováním činnosti ČSAV a hazardem ohledně jejího legislativního ukotvení, ale i poměrně primitivními představami o úloze vědy v demokratické společnosti. Dovolují si v této souvislosti citovat tiskové sdělení Komory z března 1990, v němž se upozorňuje na okolnosti, které by mohly vést v dohledné době ke snížení efektivity vědecké práce: „Je to především hluboce zakořeněná představa, vypěstovaná dogmatiky bývalého režimu, že věda je výrobní síla a musí být tudíž posuzována podle svého přínosu výrobnímu procesu. Veřejnost ani řada odpovědných činitelů dosud jasně od sebe neoddělují specifika vědecké práce od problematiky vědecko-technického rozvoje. Musíme zdůraznit, že věda vždy byla a stále je především součástí kultury a jako taková musí být i hodnocena. Návrat Československa do rodiny vyspělých evropských zemí a jeho účast na integračních procesech v Evropě předpokládá zachování a postupné zvyšování podpory rozvoje naší vědy.“ Obávám se, že ani po dvaceti letech od jejich napsání neztratila tato slova nic na své aktuálnosti a naléhavosti. ■

ANTONÍN KOSTLÁN,
Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i.

PÁTRÁNÍ PO DĚJINÁCH CÍRKEVNÍHO KOMUNIKAČNÍHO PROSTORU

Historický ústav AV ČR, Ústav dějin křesťanského umění Katolické teologické fakulty UK, univerzity Westfälische Wilhelms-Universität Münster a Ludwig-Maximilians Universität München uspořádaly za finanční podpory Česko-německého fondu budoucnosti mezinárodní konferenci s názvem Ecclesia jako komunikační prostor ve střední Evropě (13.–16. století). Setkání ve vile Lanna v Praze se 21.–23. září 2009 zúčastnilo asi 40 historiků, historiků umění a archeologů a zaznělo zde 17 příspěvků. Autory sedmi z nich byli badatelé z Německa, ostatní z České republiky.

Dlouholetou spoluprací mezi jmenovanými institucemi předznamenala konference *Čechy a Německá říše. Přenosy idejí a kultur ve srovnání (13.–16. století)*, která se uskutečnila už před dvěma lety v Mnichově. Jedním z výsledků byla mj. i stejnojmenná kniha, kterou nedávno vydalo mnichovské nakladatelství Collegium Carolinum. Organizátoři letošního setkání, dr. Eva Doležalová a dr. Robert Šimůnek z Historického ústavu AV ČR, v. v. i., zmiňují, že by do budoucna rádi zachovali dvouletou periodicitu těchto česko-německých (nebo německo-českých) konferencí. Příští by se mohla konat v roce 2011 ve vestfálském Münsteru. O přínosech letošní více pohovořili oba organizátoři.

Je známo, že ecclesia je latinsky církev. Ale přesto, co vlastně církev (neboli ecclesia) je?

Ecclesia se dá do češtiny přeložit dvěma způsoby. Jednak znamená kostel, tj. stavbu, kultovní shromaždiště, jednak církev jako společenství nebo organizaci. Pokud víme, v žádném jiném jazyce se pojem ecclesia takto nerozlišuje. Církev je především společenství věřících, společenství lidí, kteří vyznávají, že věří v Boha a že podle něho řídí své životy. Tito lidé, pokud jsou ještě na tomto světě, musí nějak žít, milovat, vychovávat děti, pracovat, myslet, organizovat se a přitom spo-

FOTO: BLANKA ŠUBECOVÁ, ARCHIV HŮ

lu nějak mluví, komunikují. V teologii se tomu říká obcování svatých (*communio sanctorum*). Tento výraz se vyskytuje i v základním apoštolském vyznání víry, které znají křesťané nazpaměť. To je vlastně ten komunikační prostor. Funkce komunikačního prostoru není něco navíc, vedle nějaké jiné základní funkce církve, ale že leží v samém jejím jádru, je její nejvlastnější funkcí.

Proč je pro historiky komunikační prostor tak podstatný? Vždyť někteří z vás třeba ani nejsou věřícími křesťany.

Protože z komunikačního prostoru v nejširším smyslu, nejen církevního, poznáváme, jací lidé byli, jak žili, a o to přece jde každému historikovi. Každý historik chce pro své současníky i potomky v přeneseném nebo i doslovném smyslu nakreslit obraz, napsat román, natočit film nebo zahrát divadlo o tom, jak to tenkrát doopravdy bylo, jak to vypadalo. A zase naopak, lidé se vždycky chtě nechtě museli přizpůsobovat tomu, jaký prostor měli k dispozici, čili mezi komunikačním prostorem a jednáním lidí byla a je vzájemná interakce, a ta je i sama o sobě velmi zajímavá.

Proč byla pro komunikaci lidí tak důležitá právě církev?

Tím se dostáváme ke druhé části názvu našeho kolokvia, „ve střední Evropě (13.–16. století)“. Ve stře-

Jednání mezinárodní konference se odehrávalo ve vile Lanna.

dověku, a zejména v tomto pozdním středověku, vyplňovala církev veškerý komunikační prostor lidí, kteří zde žili, a byla proto téměř jediným komunikačním místem. Kolem církve se vytvářel prostor, který mimo ní téměř neexistoval. V jejím rámci se každý mohl nějak vyjádřit. Bylo to prostranství fyzické (kostely, kaple, oltáře, církevní školy, kláštery, hřbitovy, ulice a města v průběhu procesí stejně jako krajina, jíž procházeli poutníci, ale také celá křesťanská království, císařství a knížectví, kurfiřtství, diecéze, arcidiecéze, města, pevnosti apod.). Avšak byl to také prostor duchovní – celá množina myšlenek, postojů, pocitů, ale i činů a jejich záznamů (pověstí, legend, obrazů, listin, knih psaných i tištěných, archivů, hudby), oděvů a jiných předmětů a jejich symbolických významů. Vedle těchto naplněných částí komunikačního prostoru existoval také dosud prázdný prostor, který mohl (aspoň potenciálně) být naplněn něčím z toho, o čem zde byla řeč. Snadněji se ovšem mluví o prostoru fyzickém. Ten je ostatně nositelem prostoru duchovního.

Zmínili jste se, že církev vyplňovala celý prostor. Za této situace musel být její prostor využíván i pro necírkevní účely...

Ano, tato myšlenka patřila k hlavním tématům. Příslušnost k církvi člověka legitimizovala, v kostele se mohl člověk reprezentovat. Řečeno dnešním jazykem: mohl si dělat reklamu. Kdo byl donátorem, dobrodincem nějaké církevní instituce, dělal si nároky na své zobrazení na čestném místě a čestným způsobem, např. společně se světcí. Ať už šlo o panovníka, šlechtu, měšťany a také například řemeslnické cechy. Právě tak důležitým místem byl hřbitov.

Všechno asi ale nebyla bezkonfliktní selanka...

Máte pravdu. Lidé si v církevním prostoru i vyřizovali účty mezi sebou, vlastně jej zneužívali. Ale i když ponecháme toto zneužívání stranou, konflikty odjakživa patřily k podstatným atributům církve. V jejím rámci byly korigovány mravní excesy a nepravověří. Od nepaměti existovaly různé koncepce a názory, jak by měla církev vypadat. Proto se církevní prostor rozpadal na podprostory zčásti nebo zcela oddělené, buď koexistující, nebo se (jednostranně nebo vzájemně) exkomunikující. Jednotlivé křesťanské komunity, království, diecéze, řeholní řády, kláštery, farnosti, města a vesnice žily převážně svým vnitřním životem a komunikace s ostatními složkami církve byla omezená. Je tomu tak i dnes, kdy např. v jednom městě existuje i několik desítek různých církví a denominací, které se o sebe velmi málo zajímají a téměř spolu nekomunikují. I když mezi nimi třeba není žádná nenávisť ani předsudky – stačí ten nezájem. Zvláštním případem

byla diaspora – společenství jinak věřících (smýšlejících) rozptýlené uprostřed majoritního církevního prostoru. Diaspora mohla být majoritním církevním prostorem respektována (jako např. řeholní řády, i když i ty se často setkávaly s odporem). Někdy byla jen tolerována, někdy však také pronásledována a vyhlazována, jako např. kataři a valdenští, kteří byli prohlášováni za kacíře a o nichž se dnes dozvídáme podrobnosti často jen z inkvizičních protokolů, jež byly jakýmsi tunelem prokopaným inkvizicí do komunikačního prostoru kacířů. Na druhé straně ani pro diasporu nebyl majoritní církevní prostor zcela průhledný. Diaspora měla pravděpodobně větší zájem o majoritní ideologii, aby se vůči ní mohla vymezit a odlišit, zatímco majoritní církve většinou o ideologii diaspory stála jen do té míry, aby ji mohla při vyšetřování rozpoznat a vyhladit. Nechtěla ji publikovat a šířit. Obdobně např. Charta 77 byla sice odsuzována, ale nebyla publikována, jak v to chartisté doufali.

V konferenci jste se omezili na střední Evropu...

Tato oblast je nám nejbližší a nejlépe ji známe. Historici např. ve Španělsku by asi téma pojednali s důrazem na jiné problémy – tenkrát tam vrcholila reconquista. Byzanc v té době podléhala nátlaku Turků.

Jedním z prostředků komunikace bylo výtvarné umění. Vyobrazení umučení sv. Jiří, patrona rytířů a oblíbeného světce středověku.

Střední Evropa byla odjakživa dějištěm stýkání a potýkání s Němci, jak napsal František Palacký. Samozřejmě se zde stýkaly a potýkaly i jiné nejrůznější elementy politické, duchovní i etnické. V době, o které mluvíme, jež byla pro střední Evropu dobou vrcholného a pozdního středověku, tedy v období posledních Přemyslovců, lucemburských panovníků a husitství, prožívala tato oblast jedny z nejbarvitějších a nejdramatičtějších kapitol svých dějin.

K jakým závěrům konference dospěla? V dnešní době se často mluví o nutnosti obhájit vědecký výzkum před společností. Čím k němu přispěl váš projekt?

Věda a společnost jsou neoddelitelné. Věda nemůže existovat jen sama pro sebe. Může být společností prospěšná na základě kompetentně navržených a poctivě zpracovaných projektů, které buď dosáhnou nějakého konkrétního účinku (např. objevu, vynálezu, technologie) nebo rozšíří kulturně společenský pohled společnosti. To druhé je doménou historie. Historie je vůbec jednou z nejcitlivějších a nejožehavějších disciplín. Každého zajímá jeho minulost, historie jeho rodiny, při návštěvách hradů, zámků či sakrálních staveb se lidé ptají po významu jednotlivých vy-

obrazení, proč tehdejší lidé vyhledávali určité náměty na dekorativních předmětech a podobně. Z obrazů na nás shlížejí světci, kteří často jen náznakem (atributem) určují svou totožnost a vyprávějí tak skrze jediný obraz své martyrium. A tady se už dotýkáme témat naší konference.

Cílem bylo především zahájit interdisciplinární diskusi mezi historiky, kunsthistoriky a archeology a pátrat z hlediska všech těchto (a dalších) disciplín po dějinách církevního komunikačního prostoru a jeho strukturách za účelem lepšího pochopení života celé společnosti. Nahlíželi jsme tento komunikační prostor jako legitimní arénu politického i myšlenkového soupeření, který dal mj. vzniknout také prostoru pro reformní hnutí za nápravu církve. Ale abychom byli konkrétní, konference byla zaměřena hlavně na tři tematické celky: za prvé na soužití a konflikty skupin lidí různé víry, za druhé na sebevyjádření autora nebo objednavatele skrze umělecké dílo a jeho tímto způsobem vedenou komunikaci se současníky i následovníky a za třetí na společenskou prezentaci a sebeuvědomování určitých společenských skupin (např. bratrstev, šlechty apod.) ve vztahu k ostatním obyvatelům. Stranou však nezůstal ani vlastní církevní prostor ve fyzickém významu slova, např. kostel či hřbitov jako místo, kde docházelo k důležitým setkáním, ujednáním či uzavírání obchodních smluv, ale také jako místo azylu pro lidi na okraji společnosti. Ukázalo se, jak velmi podnětné je věnovat se koncepcím výtvarných děl, jak významná je jejich vypovídací hodnota, neboť jsou to právě tyto obrazy (např. epitafy), které zachycují tehdejší interiéry sakrálních staveb a kladou přitom důraz na určité prvky významné pro duchovní život zadavatele obrazu (např. vyobrazení kazatele jako nosného prvku luterské reformace). Na druhé straně víme stále velmi málo o komunikaci mezi skupinami osob odlišného vyznání, mezi tzv. kacíři (např. valdenskými). Na konferenci zazněly dvě přednášky o chování obou stran, kacířů i ortodoxních. Podařilo se také demonstrovat prolínání vlivů různých konfesních skupin v 16. století při jejich každodenním soužití, jak tomu bylo např. v Lužici.

Upřímně řečeno, na konci konference zůstalo i po bohaté diskusi nezodpovězeno více otázek než před jejím zahájením. Ukazuje se potřeba dále zintenzivnit srovnávací výzkum, abychom mohli vývojově analogické jevy z různých zemí a období zařadit do širšího vývojového rámce a odhalovat jejich příčiny i důsledky s patričním nadhledem a přehledem o celkovém světovém vývoji.

red

Eva Schlotheuber (Westfälische Wilhelms-Universität Münster) představuje publikaci, která je výstupem prvního pracovního zasedání v Mnichově r. 2007.

FOTO: BLANKA ŠUBECOVÁ, ARCHIV HÚ

PRAHA HOSTILA HISTORII, SOUČASNOST I BUDOUCNOST SVĚTOVÉ KOSMONAUTIKY

V prvním říjnovém týdnu se Praha stala centrem světové kosmonautiky. Na XXII. celosvětový kongres Asociace kosmických cestovatelů (Association of Space Explorers, ASE) v době 4.–10. října 2009 se sjeli kosmonauté z celého světa, více než padesát žen a mužů, kteří měli to štěstí, že se mohli na naši planetu podívat z kosmického prostoru a zažít stav beztíže. Legendární dobyvatelé kosmu mají za sebou historická prvenství i tvrdou práci v nehostinném a nebezpečném vesmíru.

Kongresy Asociace kosmických cestovatelů se konají každoročně a vždy je hostí některý z „domácích“ kosmonautů. V případě *ASE Prague 2009* jím byl samozřejmě první československý kosmonaut Vladimír Remek.

V naší zemi se uskutečnila poprvé, do regionu střední Evropy se vrátila po dlouhých čtrnácti letech, když se v roce 1995 uskutečnila v polské Varšavě.

V Praze a v dalších městech České republiky jste proto mohli potkat mnoho známých i méně známých tváří lidí, kteří se „dotkli hvězd“... Nepřehlédnutelným byl bezesporu Alexej Leonov, pětasedmdesátiletý ruský kosmonaut, jenž jako první člověk v roce 1965 vystoupil do volného kosmického prostoru. Menší holohlavý muž, vždy ochotný věnovat zájemcům svůj autogram a zapózovat při fotografování, překonal v minulých letech závažné zdravotní problémy; nyní je však opět čilý a plný optimismu i elánu.

Jinou výraznou osobností pražského kongresu byl bělovlasý, ale sportovně vypadající americký astronaut Rusty Schweickart, účastník mise *Apollo 9*, jež jako první vyzkoušela (tehdy jen na oběžné dráze kolem Země) nový lunární modul určený pro přistání na

měsíčním povrchu. Pozornosti účastníků i hostů se těšil také první čínský kosmonaut Yang Liwei; kongresu ASE se zúčastnil poprvé. Kosmickým startem v roce 2003 přivedl Čínu mezi státy, které umí svého kosmonauta dopravit do vesmíru vlastní technikou. Příjemný drobný muž, s osobním ochráncem a překladatelem vždy v blízkosti, byl neobyčejně ochotný si popovídat, společně se vyfotografovat či podepisovat fotografie, což bylo velice milým zjištěním především pro vsudypřítomné sběratele autogramů.

Vzpomeňme ještě několik dalších... Vance Brand – Američan, který se v roce 1975 zúčastnil společného sovětsko-amerického kosmického projektu *Sojuz-Apollo*, během něhož se uskutečnilo první mezinárodní setkání ve vesmíru. Vladimír Šatalov – trojnásobný ruský kosmonaut a dlouholetý velitel oddílu kosmonautů SSSR. Jerry Ross – sedminásobný americký astronaut. Georgij Grečko – ruský kosmonaut, který pobýval společně s Vladimírem Remkem na orbitální stanici *Saljut-6*. Otec a syn Garriottovi – Owen Garriott prožil v roce 1973 devětapadesát dní na kosmické stanici *Skylab*, jeho syn Richard si v roce 2008 zaplatil let ruským *Sojuzem* na Mezinárodní kosmickou stanici ISS jako kosmický turista.

Nepřehlédnutelné byly samozřejmě také ženy-astronautky. Do Prahy přijely čtyři – Američanky Pamela Melroyová (velitelka raketoplánu *Discovery STS-120* z roku 2007; trojnásobná astronautka), Cady Colemanová (pozn. astronauté v Praze slavnostně zahajovali výstavu plastik jejího manžela; absolvovala dvě kosmické výpravy), Bonnie Dunbarová (současná ře-

Účastníci dětské soutěže Expedice Mars 2008 se mezi skutečnými kosmonauty neztratili. Zleva: Aneta Schwarzová, Anna Štindlová, Marie-Magdaléna Halatová, japonský kosmonaut Koichi Wakata a Alexandr Zajkov.

VŠECHNA FOTA: MILAN HALOUSEK, ARCHIV AUTORA

Association of Space Explorers (ASE), jež byla založena v roce 1985, sdružuje přes 300 kosmonautů a astronautů z celého světa, kteří většinou již nejsou ve službě aktivní. Jejím posláním je podporovat zájem mládeže, studentů i veřejnosti o kosmonautiku a s ní související vědecké obory. Každoroční kongresy informují laickou i odbornou veřejnost o historii a budoucnosti kosmonautiky a o využití kosmonautiky a jejích aplikací v denním životě. Při vzájemných setkáních se studenty, vědci či politiky kosmonauté diskutují o klíčových vědecko-technických, politických i celospolečenských tématech v souvislosti s kosmonautikou.

ditelka kosmického muzea v Seattlu má na svém kontě pět kosmických expedic) a jednatřicetiletá jihokorejská kosmonautka Yi So-Yeon.

Škoda, že do Prahy nakonec nepřišli dva z velmi očekávaných hostů. První žena ve vesmíru Valentina Těreškovová a Alexej Gubarev, partner Vladimíra Remka při kosmickém letu *Sojuz-28*. Případně někdo další z amerických hrdinů programu *Apollo*.

Zpestřením úvodního dne byla i účast mladých českých kosmonautů – aktérů dětské dlouhodobé soutěže *Expedice Mars 2008*, kteří v modrých a bílých expedičních overalech seznamovali přítomné „opravdové“ kosmonauty se soutěží. Zájem o jejich vyprávění byl velký a účastníci soutěže sklídili mnoho slov podpory, chvály a povzbuzení...

Jedním z partnerů kongresu *ASE Prague 2009* bylo České vysoké učení technické, v jehož prostorách v Dejvicích se odehrávala nejrozsáhlejší akce veřejné části kongresu. Ve velké aule Fakulty elektrotechnické se 6. a 8. října 2009 sešli všichni kosmonauté s více než stem zájemců o kosmické lety z řad studentů a veřejnosti, kteří si vyslechli sérii přednášek o mezinárodní spolupráci v kosmu, o propojení kosmonautiky a vědy či o výhledech a směřování kosmonautiky do budoucnosti. Bylo jedinečné poslouchat příběhy o kosmických expedicích z úst lidí, kteří je osobně prožili.

Středa byla v téměř neměnném každoročním programu těchto kongresů vyhrazena na setkání kosmonautů se studenty, veřejností a místními politiky v dalších městech hostitelského státu. Proto se kosmonauti 7. října v rámci *Community Day* rozjeli do třinácti měst České republiky, aby představili kosmonautiku jako moderní vědní obor, který přináší užitek a zisk všem lidem. V Brně, druhém centru kongresu, se v programu nazvaném *Rojení kosmonautů*, představilo 18 kosmonautů a kosmonautek, další města přivítala jednoho, dva nebo tři kosmonauty se svými partnery. Besedy ve školách, na hvězdárnách a při setkáních s veřejností se uskutečnily v Pardubicích, Českých Budějovicích,

Liberci, Ostravě, Teplicích, Ústí nad Labem, Poděbradech, Ondřejově, Jirkově, Třebíči, Klášterci nad Ohří a Podbořanech. Všude tam se „vesmířané“ dočkali milého přijetí a se zájmem o vzpomínky na kosmické výpravy.

Pražský kongres Asociace kosmických cestovatelů se uskutečnil v přátelské atmosféře setkání lidí, kteří spolu při kosmických výpravách prožili řadu dobrodružných i kritických okamžiků. Příjemná a přínosná však byla hlavně skutečnost, že kongres a přítomní kosmonauté nebyli uzavřeni vůči hostům a dalším posluchačům. Ať již s legendami jako Alexej Leonov či Rusty Schweickart nebo s kosmonauty, kteří se do vesmíru podívali teprve nedávno (Američan Richard Garriott – 2008, Jihokorejka Yi So-Yeon – 2008, Malajec Muszaphar Shukor – 2007, Rusové Oleg Kotov – 2006, Sergej Volkov – 2008), bylo možné si popovídat o jejich zážitcích i o tom, co je čeká v budoucnosti. Slyšet například o dramatických přistáních *Sojuzů TMA-10* a *TMA-11* přímo od aktérů, kosmonautů Muszaphara Shukora, Olega Kotova a Yi So-Yeon, zanechá mnohem hlubší vzpomínky než jakýkoli psaný text.

Některá vyjádření kosmonautů, pronesená při neformálních rozhovorech, mohla přítomné posluchače překvapit. Především staří ruští kosmonauté se vyjadřovali dost skepticky o současných amerických plánech návratu na Měsíc a letu na Mars. Na druhou stranu však tento plán jiní chválili. Zazněla i zajímavá slova o konceptu nové ruské orbitální stanice na oběžné dráze kolem Země.

Praha se díky kongresu Asociace kosmických cestovatelů stala na týden středem kosmického světa. Byla to úžasná příležitost setkat se s lidmi, kteří tvořili dějiny pilotované kosmonautiky v druhé polovině minulého století, s lidmi, jež už možná nikdy nepotkáme. Můžeme si však říci: „Byli jsme přítom! A byl to zážitek!“ ■

MILAN HALOUSEK,
Česká kosmická kancelář

←
Vpředu Alexander Serebrov a Georgij Grečko (Rusko), za nimi Owen Garriott, Richard Garriott (USA) a Yi So-Yeon (Jižní Korea)

HMOTNÉ HVĚZDY

VE VESMÍRU

FOTO: HUBBLE SPACE TELESCOPE

Mlhovina v Orionu: nejbližší místo tvorby mladých hvězd

Praha je známá působením astronomů Tychona Brahe (1546–1601) a jeho kolegy, teoretika Johanna Keplera (1571–1630). Ten přebíral výsledky jeho pozorování a na jejich základě přišel na jeden z největších vědeckých objevů všech dob: „zákony pohybu planet“. Tím se Tycho Brahe i Johannes Kepler stali nesmrtelní. Budova Akademie věd ČR i její krásná knihovna, včetně vnitřní výzdoby, jen umocnily celkový dojem účastníků. Lze říci, že nádhera pražské Akademie věd, jejíž budova se nachází jen čtvrt hodiny chůze od hrobky Tychona Brahe, se k městu takových vědeckých objevů hodí.

Registrace účastníků probíhala v sekretariátu prof. Jana Palouše, významného českého vědce, astronoma, který v akademii odpovídá za styky se zahraničím. Profesor Palouš v rámci *Evropské sítě excelence Marie Curie „Constellation“* vede skupinu vědců zkoumající vznik a vývoj hvězd. Tato síť sdružuje řadu evropských astronomických institucí a zaměřuje se na objasnění původu hmotných hvězd: pozorujeme hvězdy různých hmotností; od přibližně jedné desetiny váhy Slunce do stonásobků jeho hmotnosti, ale velmi málo rozumíme procesům, které vedly k jejich vzniku.

Na konferenci se sešli odborníci zkoumající tvorbu hmotných hvězd a jejich vliv na okolí. Zatímco Slunce žije kolem deseti miliard let, mohutné hvězdy, které mohou být více než milionkrát zářivější než Slunce, žijí jen několik milionů roků. Poté

První delegáti se do hlavní budovy Akademie věd ČR začali sjíždět v pondělí 14. září 2009 v pravé poledne. Většina z 50 účastníků ale na konferenci The Birth and Influence of Massive Stars přijela už v neděli, aby se pokochala krásami Prahy a jejími neobyčejně bohatými dějinami umění a věd, včetně astronomie. Zdá se, že na světě není jiné město, v němž by se snoubila krása krajiny v takové historické a geografické šíři s tak hlubokou historií astronomických objevů světového věhlasu.

jejich život skončí výbuchem supernovy. Jsou velmi vzácné; na jednu hmotnou hvězdu připadá přibližně pět set menších. Pozorujeme je napříč celou naší Galaxií, a také ve vzdálených galaxiích. Jejich zkoumání je složité nejen proto, že jich není mnoho, ale také proto, že z astronomického hlediska žijí velmi krátce. Jedná se patrně o nejvýznamnější druh hvězd ve vesmíru, neboť jsou energetickými motory galaxií a výrazně ovlivňují své okolí. Masivní hvězdy jsou v galaxiích hlavním zdrojem záření, proudí z nich ohromné množství všech prvků potřebných pro tvorbu nových hvězd, planet a eventuálně života. Bez obřích hvězd by byl vesmír temný.

Setkání astronomů v pondělí odpoledne zahájil prof. Ian Bonnell ze skotské Univerzity v St. Andrews, po jehož přednášce následovala diskuse. Pozorování vzniku hmotných hvězd není snadné, neboť se vytvářejí v hustých částech mezihvězdných oblaků, kam je obtížné dohlédnout. Pohled do těchto míst astronomům umožňují speciální infračervené dalekohledy. Odborníci také debatovali o tom, jestli se hmotné hvězdy mohou utvářet samostatně, nebo společně se stovkami či tisíci menších hvězd solárního typu ve skupinách. Tato otázka nebyla doposud zodpovězena, avšak má podstatný význam pro představy o vývoji galaxií. Další diskuse se zabývala otázkou, jak pomocí superpočítačů simulovat utváření masivních hvězd. Prostřednictvím animovaného filmu se tak Akademie věd sta-

→ **Krabí mlhovina: zbytek supernovy z 11 stol. n. l.**

la svědkem formování a života mladých hmotných hvězd.

Konference byla perfektně zorganizována s typickou českou pohostinností. Delegáti měli k dispozici spoustu čaje, kávy, koláčů a sušenek, a nemuseli se proto obávat úbytku intelektuálních schopností kvůli nedostatku cukru. Hned první večer prof. Palouš zorganizoval ve sklepních prostorách hotelu Leonardo večeři, během níž začínající vědci diskutovali se svými zkušenými kolegy o perspektivách jejich kariéry a o vědě a výzkumu obecně. Vítaným zpestřením jinak výhradně vědeckého programu byl varhanní koncert studenta Thomase Maschbergera v kostele sv. Martina ve zdi.

Symposium skončilo po čtyřech dnech vědeckých diskusí ve velmi přátelské atmosféře. Účastníci pochopitelně chtěli dosáhnout mnohem více; proto si již v Praze domlouvali setkání příští. Symposium se pro astronomy stalo odrazovým můstkem k lepšímu pochopení fyzikálních procesů, které způsobují shlukování mezihvězdného plynu do hmotných hvězd, jež jsou milionkrát nebo i více zářivější než naše Slunce. Mladí vědci se poučili od těch zkušenějších, někteří z nich se rozhodli, jakým směrem se bude dále ubírat jejich vědecká dráha. V tomto směru učinila pražská konference opravdu mnoho. Akademii věd ČR se podařila velmi dobrá propagace Prahy jako města učenosti a výzkumu. Nezbyvá než věřit, že obdobné konference se v hlavním městě ČR stanou běž-

nou událostí. Z historického hlediska se Praha totiž může považovat za jedno z nejvýznamnějších vědeckých center na světě.

PAVEL KROUPA,
Univerzita v Bonnu

**Jan Palouš
v prostorách ICAVI,
kde se konference
konala.**

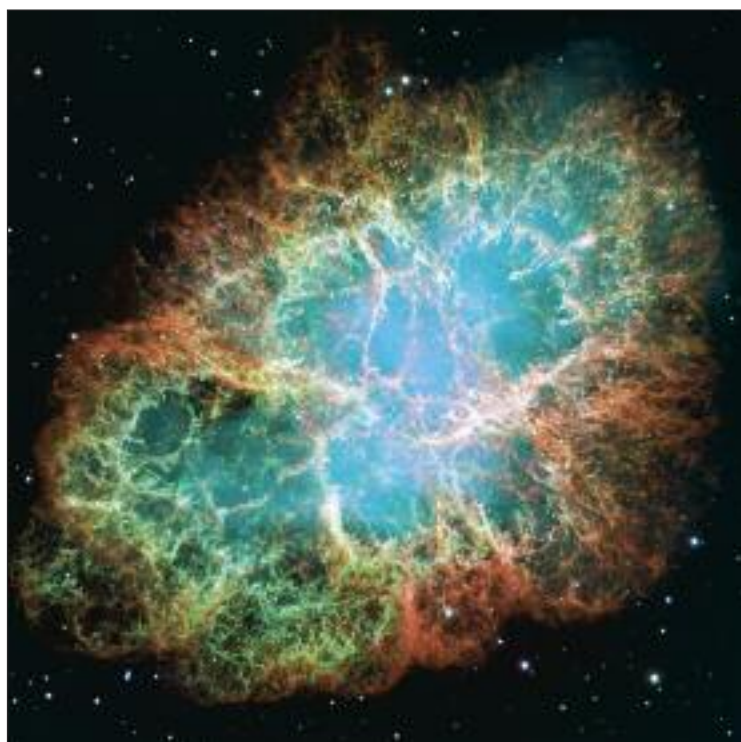

FOTO: HUBBLE SPACE TELESCOPE

NA JAPONSKÉ TÉMA

VŠECHNA FOTIA: ARCHIV AUTORA

Ústav přístrojové techniky AV ČR, v. v. i., pořádal ve dnech 10. až 14. srpna tohoto roku v brněnském hotelu Myslivna 4th Czech-Japan-China Cooperative Symposium on Nanostructure of Advanced Materials and Nanotechnology, které zorganizovali dr. Filip Mika a Mgr. Zuzana Pokorná. S 27 účastníky a třemi doprovodnými osobami to bylo setkání vpravdě komorní. Předneseno bylo 18 ústních vystoupení a vyvěšeno šest posterů. Odkud tedy ten honosný název akce?

Ve skutečnosti se jednalo o jeden z projevů dlouholeté spolupráce ÚPT s univerzitou v japonské Toyamě, konkrétně s oddělením materiálových věd Faculty of Engineering. Japonskému pojetí spolupráce ve vědě a vzdělávání zcela odpovídá, že se vytvoří skupina celkem 18 profesorů a studentů magisterského studia, která přes půl zeměkoule přicestuje byt jen na třídní setkání. Během téměř sedmi let společné práce a šesti let od podpisu smlouvy o ní se již uskutečnila řada společných akcí a vý-

měnných pobytů – většina z nich, pravda, na japonském území. Součástí brněnského symposia proto bylo i jednání delegací obou partnerů o plánech do budoucnosti.

Toyama je asi třístatisíkové město na východním pobřeží ostrova Honšú, tedy na břehu Japonského moře a na úpatí japonských Alp, které s blízkým okolím tvoří zhruba milionovou aglomeraci. Kolem malého centra s jen několika mrakodrapy se rozkládá téměř venkovské Japonsko s rodinnými domky proloženými rýžovými a zeleninovými poli. I silueta technické fakulty se dá ze tří stran fotografovat jen na pozadí rýžových polí a parkovišť mnohdy dosti sešlých jízdních kol. Japonci totiž jezdí na kole v týdně do práce nebo za nákupy, zatímco o víkendů jezdí auty. My naopak. Je ale pravda, že okolí budov stále více zaplňují auta studentů i ve všedních dnech. Sama uni-

verzita v Toyamě má v letošním roce devět fakult a devět příslušných „graduate schools“, v nichž pracuje 2000 zaměstnanců a studuje přes 9000 studentů, z toho 329 zahraničních (ovšem z toho je 228 Číňanů a jen jeden z Česka).

Počátkem všeho byla oficiální návštěva prof. Makoto Shiojiriho, tehdejšího prezidenta Výboru asijsko-pacifických společností pro mikroskopii, kontinentální odnože světové federace mikroskopických společností, na 12. evropském kongresu o elektronové mikroskopii v roce 2000 v Brně, který organizovali pracovníci ÚPT. Prof. Shiojiri nedlouho poté doporučil autora tohoto textu jako hostujícího profesora pro zimní semestr 2002–2003 na univerzitě v Toyamě, kde sám externě vyučoval. Během čtyřměsíčního pobytu byla zahájena spolupráce v oblasti rastrovací mikroskopie velmi pomalými elektrony a zejména její aplikace ve studiu slitin a kompozitů na bázi lehkých kovů, nejčastěji hliníku. Mikroskop laboratoře prof. Susumu Ikena jsme doplnili o přístavek umožňující snížit energii elektronů

Faksimile smlouvy o spolupráci ve výzkumu a vzdělávání mezi Technickou fakultou univerzity v Toyamě a ÚPT (existuje samozřejmě i verze v angličtině).

Siluetu centra Toyamy na pozadí Severních Alp

na libovolně nízkou hodnotu, což komerční přístroje dodnes nedovedou. Následovaly další návštěvy naplněné společnými experimenty a výukou studentů a občas, i když v mnohem menší míře, se japonští kolegové objevili v Brně.

Každý pobyt v Toyamě byl zahájen audiencí u prezidenta univerzity a poté následoval nezbytný společný oběd z jídelních „bedniček“ s profesory oddělení. Neméně samozřejmé bylo vždy uvítací (a posléze i závěrečné) polední posezení se studenty laboratoře profesora Ikena s občerstvením, které v prvním případě připravili studenti, ve druhém hosté. Za zmínku stojí, že za nevhodné je při společenských akcích na půdě univerzity zásadně považováno i pivo, natož něco ostřejšího. Pozornost si zaslouží organizace prostor laboratoře. V jediné místnosti mívá pracovní 18 až 22 studentů a asistent. Podotkněme, že kromě novoročního týdne jsou studenti přítomni sedm dnů v týdnu a třeba rastrovací mikroskop je ve skutečně nepřetržitěm aktivním provozu. Docent sedí v sousední malé místnůstce ještě s některým z hostů nebo zahraničním doktorandem a teprve profesor má pracovní přibližně odpovídající našim zvyklostem. Kolem je však osm velkých místností s nijak se netisícím laboratorním a dílenským vybavením od ručního nářadí přes pece pro přípravu slitin a kompozitů až po mikroskopy. Je to jen jeden z mnoha praktických projevů japonské skromnosti.

Pokud jde o posezení a večírky, těch bývá mnoho, nejvíce na přelomu roku, který je pro Japonce velmi svátečním obdobím. Ale i přítomnost zahraničního hosta je důvodem jít na společnou večeři s vedením laboratoře, a to i opakovaně. Výjimečně se sedí na židličkách, častěji však s tuhnečnými koleny na polštářích na zemi, ale někdy je pod stolem vítaná dutina pro nohy. Chodů je v malých porcích 10 až 20, zakončených miskou rýže a čajem. Zajímavým zážitkem je celovečerní příprava „nabe“ (vařených ryb a zeleniny) v kotlíku přímo na jídelním stole. Toyama je vynikajícími produkty moře pověstná po celém Japonsku.

Výuka je významnou součástí spolupráce s univerzitou v Toyamě. Projevuje se při ní nefalšovaná

vědychtivost a v našich poměrech naprosto nepředstavitelná příčinlivost tamějších studentů (platicích nemalé školné), ale také jazyková bariéra. My neumíme japonsky a oni se sice od útlého dětství učí anglicky, ale jen číst a psát, nikoli rozumět

Uvítání hostů univerzity – uprostřed prezident univerzity prof. Tokuso Saito

Posezení na závěr pobytu se studenty laboratoře prof. Ikena

a mluvit. Chce to velmi pečlivě vysvětlovat. Jinak jsou studenti skvělí. Vypadají, pravda, příšerně. Období mezi povinnou středoškolskou uniformou a neméně povinným černým oblekem inženýra si opravdu užívají. Podobně vystrojenému člověku bychom

← *Jedno z parkovišť jízdních kol v areálu Technické fakulty*

Výsledky týkající se studia rozhraní mezi keramickými částicemi a kovovou maticí kompozitu oceněné stříbrnou medailí Japonského institutu kovů (vědecké společnosti v dílčím oboru materiálových věd, jejíž výroční konference mává kolem tisíce účastníků).

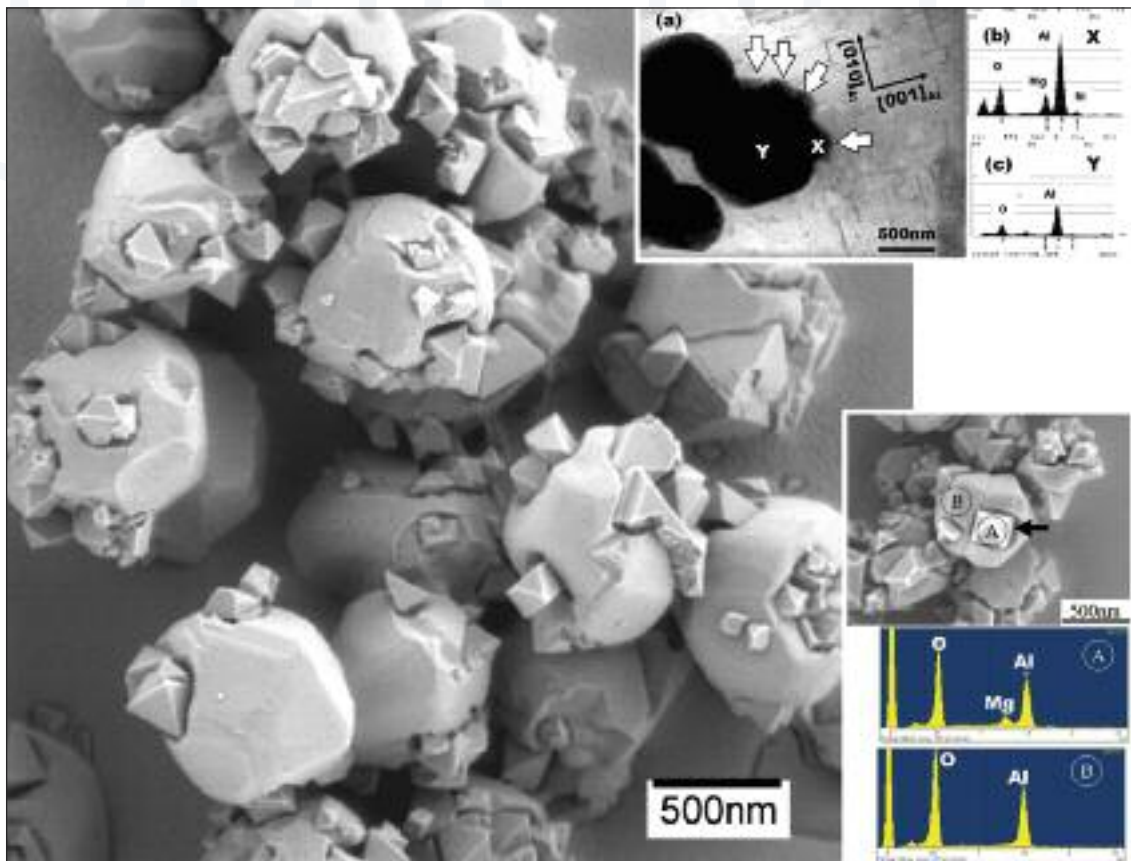

FOTO: ARCHIV ÚPT A UNIVERZITY V TOYAMĚ

se u nás vyhnuli obloukem v kteroukoli dobu. Ale pod tou maškarádou (zejména s nohavicemi o polovinu delšími než nohy) se skrývají nanejvýš zdvořilí, slušní a pracovití mladí lidé. Opravdu! (Niméně prof. Ikeno nedbalé oblečení u svých studentů netrpí, ti tvoří výjimku.)

Kromě výuky naše spolupráce ovšem především probíhá na vědeckém poli. Ilustruje ji dosavadních 25 společných publikací a některá ocenění, jako například výsledky shrnuté na posteru, je muž Japan Institute of Metals udělil stříbrnou medaili. Mimo učebny a laboratoře se také ocitáme v průmyslových provozech. Někdy je to na přímé pozvání do firem, s nimiž z Brna spolupracujeme, např. do závodů japonských výrobců elektronových mikroskopů Jeol a Hitachi nebo přístrojové firmy Shimadzu. Tam se člověk setká s prostředím intuitivně očekávaným v superrozvinuté zemi. Se studenty ale také v rámci výuky navštívíme menší kovo zpracující firmy, v nichž obvykle najdeme podmínky, jaké by tuzemec asi moc nebral.

Japonská příroda odpovídá reliéfu země. Spousta hor s neobyčejně strmými svahy ponechává nějakým 125 milionům Japonců k životu jen nevelkou rozlohu nížin, které jsou využity do posledního metru. Na svazích zaujmou našince zejména lesy nečekaně mohutných bambusů – nejbližší je hned za ubytovnou hostů toyamské univerzity. Horská turistika se přes vynikající přírodní podmínky moc nepěstuje.

Ve slévárně mosazi vyrábějící okrasné a užitkové předměty

Výjimkou jsou posvátné hory, jako např. Tateyama nad Toyamou, na jejímž (jednom ze tří) vrcholů Oyama se dokonce ve výši 3003 metrů nad mořem nachází „jinja“. Po výstupu tatranského typu tam najdete duchovního v tradičním hábitu a obuvi u nás nazývané vietnamky a můžete absolvovat bohoslužbu s douškem saké na závěr. Jinja spolu s řadou dalších budov se nachází i na okraji kráteru nejvyšší japonské hory Fujiyama (3778 m), kam směřují proudy místních turistů, ale skoro výhradně v prvních dvou týdnech srpna, kdy je to zvykem. (Takové „zvyky“ existují pro ledacos, třeba kdy se sluší koupat se v Japonském moři.) Pokud jde o náboženství, Japonci vyznávají dvě. Buddhismus se všemi jeho sektami (až na jednu ryze japonskou) převzali v raném středověku z Číny, ale mnohem starší je japonské „shinto“ uctívající mythické i historické postavy a také přírodní jevy a útvary v čele se sluncem. Svatyní (jinja) na nejneočekávanějších místech existuje údajně kolem 80 000 a uctíváných Kami je nespočetně. Bezproblémovou koexistenci obou japonských vyznání by si měla vzít za příklad monoteistická náboženství ve světě.

Historické památky Toyama nemá – kvůli místnímu leteckému průmyslu byla totiž v poslední válce dokonale srovnána se zemí, takže je celá nová. I hrad klanu Maeda byl postaven tradičním způsobem znovu od základů. Takových hradů je ovšem v Japonsku mnoho. Takže pro víkendy zbývá moře, hory, botanická, popř. zoologická zahrada a pár muzeí. Kina nejsou, divadlo také ne, občas koncert. Často při něm zní česká hudba, kterou Japonci velmi obdivují. Mezi tisíci zvláštností zmiňme ještě samoobslužné „prodejny“ místního ovoce, zeleniny a květin, amatérsky vyrobené budky u silnic na okraji města. Vše téhož dne ráno sklizeno ze sousedícího pole či zahrady a naporcováno v dávkách za 100 jenů, tj. za částku během let kolísající mezi 15 a 25 Kč. Člověk si vybere a mince vhodí do kasičky na stěně. Šlo by to u nás?

Takže jaké vlastně je Japonsko? Je to země, kde za celé měsíce neuvídíte silniční nehodu, protože všichni (ve svých čistých moderních vozech) jezdí si ce vlevo, ale opatrněji než začínající žačky autoškol u nás a pomaleji než velí předpisy. Země, kde vůbec nejsou sprejeři, nikdo neodhazuje odpadky a dokonale čistý je i záchod uprostřed odlehlého parku, který nikdo nehlídá a v němž nikdo nevybírá. Kde se ve frontě před semaforem nechávají dvoumetrové odstupy s cílem neznepokojit řidiče před sebou. Země, kde se všichni už ve dveřích vyzouávají, a to nejen doma, ale i ve dveřích svatyně, úřadu, muzea, hradu. Kde třeba u vchodu budovy univerzity mají pro všechny včetně zaměstnanců stěnu příhrádek na venkovní boty a vnitřní unifikované služební pantofle,

kteří se však za dveřmi toalety vyměňují za jiné a pak zase zpátky. Země s kamionovou dopravou na nejvyšší tak na 10 % naší (není divu – i když dostanete koupit zboží z celého světa, všemi prostředky je podporováno zboží japonské a u potravin přímo to místní). Kde můžete navštívit výrobu whisky značky Kirin a zcela zdarma se věnovat ničím neomezenému ochutnávání (což si Japonci mohou dovolit se svým geneticky podmíněným deficitem alkohol-dehydrogenázy). Země s horentními poplatky za jízdu na dálnicích, vybíranými na průjezdných stanicích. Země, kde se v městské autobusové dopravě platí hotově do kasičky u řidiče částka odpovídající délce projeté trasy podle čísla na nástupním lístku, který ale (ani částku) řidič nekontroluje. Země, v níž média zásadně (a někdy skoro křečovitě) vyhledávají pro zveřejnění pouze pozitivní zprávy a reportáže. Země, kde pořád všude kolem slyšíte „hai“ (ano), ale kde se musíte zeptat, jak se v japonštině nesouhlasí. Země lidí

Svatyně Shinto na vrcholu Oyama (3003 m) masivu Tateyama v prefektuře Toyama

prožívajících každoročně desítky tajfunů a zeměměření bez hysterie a podle televize snad s úsměvem. Země štíhlých drobných černovlasých lidí středního a vyššího věku a v posledních letech rychle tloustnoucích teenagerů přejímajících západní styl stravování. (Staré ženy ovšem dosti trpí skoliózou páteře, prý z tradiční stravy.) Země, kde budete existovat jako hluchoněmý analfabet, ale přesto přežijete (i v Toyamě se však během let počet anglických nápisů zmnohonásobil). A ještě mnoho, mnoho dalšího. Je to země, ze které se už po pár týdnech neradi vracíte, protože na prvním zahraničním letišti utrpíte šok ze zkaženosti a zpučnosti světa. ■

LUDEK FRANK,
Ústav přístrojové techniky AV ČR, v. v. i.

MAC'09 POPRVÉ V ČESKÉ REPUBLICE

V areálu Ústavu molekulární genetiky AV ČR, v. v. i., v pražské Krči se ve dnech 1.–3. října 2009 konal EMBO Workshop na téma Apoptosis, Mitochondria and Cancer (MAC'09). Konference se zúčastnilo na 135 delegátů, z toho asi 35 z České republiky a 100 z celého světa včetně zemí, jako jsou Nový Zéland, Austrálie, Japonsko, Singapur či USA, Kanada a Mexiko.

Konference se zaměřila na úlohu mitochondrií jako cílů působení protinádorově účinných látek a jejich roli v karcinogenezi. Důvodem tohoto zaměření symposia byly nedávné objevy, které poukázaly na mitochondrie jakožto subcelulární struktury, jež mohou vědci využít jako cíl pro nová a velmi účinná farmaka užívaná v protinádorové terapii. Tento nový trend je obzvláště zajímavý v kontextu nedávno publikovaných studií v časopise *Science*. Autoři v nich dokládají, že nádory stejného typu se u různých pacientů výrazně liší v množství a typech mutací. Protinádorové látky fungující na bázi interakce s jedním receptorem či jednou signální drahou se proto jeví jako potenciálně neúčinné. Z tohoto důvodu se zdá, že látky, které zabíjejí rakovinnou buňku (selektivně) tak, že narušují mitochondriální funkci (neboť mitochondrie jsou pro růst maligních buněk nezbytné), jsou potenciálně velmi účinnými protinádorovými látkami. Překonávají totiž problémy spojené s řadou mutací, které velmi často komplikují léčbu.

Symposium zahájil hlavní přednáškou prof. Guido Kroemer z Francie, jenž je jedním z nejvýznačnějších představitelů světové vědy, což lze například dokumentovat Hirschovým indexem 109 a více než 43 000 citacemi. Jeho přednáška *Mitochondria as therapeutic target* se zaměřila na nosné téma celého symposia a měla u účastníků velký ohlas. Součástí konference bylo pět plenárních přednášek od vědeckých pracovníků ze Spojeného království (prof. E. Gottlieb), USA

(prof. St. Clair), Německa (prof. K.-M. Debatin), Švédsko (prof. B. Zhivotovsky) a Austrálie (prof. Y. Huang). Dále zahrnovala 24 delších a 15 kratších prezentací a samozřejmě i sekci plakátových sdělení (celkem 47 příspěvků). Určitým specifickým bylo zařazení diskusních sekcí, tzv. „round-table discussions“, a to ke konci prvního a druhého dne. Tyto sekce moderoval panel složený z významných řečníků v předchozích sekcích v čele s profesory G. Kroemerem a K.-M. Debatinem. Během těchto hodin trvajících bloků vědci neformálně diskutovali na téma předcházejících sekcí.

Pozitivní stránkou nebyla pouze velmi vysoká kvalita ústních prezentací, ale i velká účast mladších vědeckých pracovníků, zejména z řad doktorandů z celého světa. V souladu s doporučením EMBO jsme poskytli 20 „travel fellowships“ ve výši 400 eur na jednoho mladého účastníka. Bylo příjemné sledovat zanícené diskuse mladých se zkušenými odborníky. Nutno podotknout, že většina doktorandů zpracovala velmi kvalitní plakátová sdělení. Lze říci, že konference charakterizovala velice dobrá rovnováha mezi věhlasnými a „ostřílenými“ vědeckými pracovníky a mladými nadějnými Ph.D. studenty, což též přispělo k poměrně dynamické „společenské“ složce konference. Mezi neobvyklé zážitky patřil houslový koncert prof. H. Neumanna, jednoho z účastníků symposia, jenž je světovým odborníkem v oboru neoplastických chorob periferní nervové soustavy.

Vedle možnosti získat nejnovější informace z dynamicky se rozvíjející vědní disciplíny a navázání nových kontaktů bylo toto symposium také ideální příležitostí pro prezentaci pracovišť Akademie věd České republiky. Na přípravě konference se podílel tříčlenný výbor, který spolupracovali prof. Jiří Neužil (Biotechnologický ústav AV ČR), doc. Alois Kozubík (Biofyzikální ústav AV ČR) a dr. Ladislav Anděra (Ústav molekulární genetiky AV ČR). O administrativní a společenskou složku se neobyčejně dobře starala dr. Šárka Takáčová (Ústav molekulární genetiky AV ČR). Symposium se konalo v prostorách Ústavu molekulární genetiky AV ČR, přičemž přednášky se konaly ve zbrusu novém Haškově auditoriu. Zahraniční účastníci byli s konferencí velice spokojeni, a to jak s vědeckou

Symposium zahájil a hosty uvítal Jiří Neužil z Biotechnologického ústavu AV ČR.

Přednáška významného představitele světové vědy Quido Kroemera z Francie měla u účastníků velký ohlas.

složkou, tak i s organizačním zajištěním. Někteří z nich vyjádřili obdiv novým prostorům ústavu, který přispěl ke zviditelnění českého vědeckého prostředí ve světě. Za to jsme jako pořadatelé velmi rádi.

Závěrem lze konstatovat, že *EMBO Workshop*, který se poprvé konal na území České republiky, zaznamenal výrazný úspěch. V současné době plánujeme další podobnou konferenci (zaměřenou na opravy DNA a rakovinu), a sice jako satelitní symposium velice prestižní

konference *European Cell Death Organization*. Zároveň plánujeme spolu s účastníky ze Singapuru uspořádat v roce 2011 konferenci *MAC'11*, jež se bude konat na území Singapuru a bezpochyby naváže na velmi úspěšný *EMBO Workshop MAC'09*. Více informací naleznete na webových stránkách www.mac09.cz. ■

JIŘÍ NEUŽIL, BTÚ AV ČR, v. v. i.,
LADISLAV ANDĚRA, ÚMG AV ČR, v. v. i.
a ALOIS KOZUBÍK, BFÚ AV ČR, v. v. i.

Vyhlášení veřejného výběrového řízení na obsazení funkce ředitele pracoviště

Rada pracoviště Ústavu fyziky plazmatu AV ČR, v. v. i.,
vyhlašuje veřejné výběrové řízení na obsazení funkce ředitele pracoviště.

Požadavky:

- splnění zákonných podmínek podle ustanovení § 17, odst. (4)–(6) zákona 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích, v platném znění;
- vysokoškolské vzdělání a vědecká nebo vědeckopedagogická kvalifikace v oboru fyziky, fyzikálního nebo elektrotechnického inženýrství;
  - významné výsledky tvůrčí vědecké činnosti;
  - organizační schopnosti a zkušenosti;
    - jazykové znalosti;
    - morální bezúhonnost.

Příhlašku se stručným životopisem včetně přehledu dosavadní praxe, doklady o dosažené kvalifikaci, popis hlavních cílů při řízení ústavu v rozsahu jedné stránky A4 a seznam hlavních vědeckých prací zasílejte písemně na adresu:

Ústav fyziky plazmatu AV ČR, v. v. i.
Za Slovankou 1782/3
182 00 Praha 8

nejpozději do **10. prosince 2009**.

Předpokládá se, že při případném osobním pohovoru před výběrovou komisí kandidát prokáže svou znalost problematiky ústavu a přednese podrobnější představu o záměrech, které by ve funkci ředitele chtěl realizovat.

EVROPSKÉ ŠPIČKY VE VÝZKUMU BYDLENÍ SE SETKALY V PRAZE

Několik set členů interdisciplinární mezinárodní organizace, která sdružuje akademické vědce, univerzitní pedagogy i praktiky zabývající se výzkumem v oblasti bydlení, European Network for Housing Research (ENHR), se sešlo v Praze ve dnech 28. června až 1. července 2009 na celosvětové konferenci této významné organizace. Letošní symposium Changing Housing Markets: Integration and Segmentation se zaměřilo na téma, jakou roli hrají trhy s bydlením v ekonomickém vývoji, a také na zkoumání otázky, jak dění na trhu s bydlením ovlivňuje sociální strukturu moderních společností.

Uznávanou konferenci zorganizovalo konsorcium tří institucí – hlavním pořadatelem byl Sociologický ústav AV ČR, v. v. i., spoluorganizátory Přírodovědecká fakulta Karlovy univerzity a Národohospodářská fakulta Vysoké školy ekonomické, v jejichž prostorách se konference uskutečnila. Partnerem akce byla Hypoteční banka.

Účastníci se snažili hledat odpověď na čtyři klíčové otázky: 1. Potřebujeme nové paradigma, které by nám umožnilo lépe chápat měnící se trhy s bydlením? 2. Staly se tradičně lokální trhy s bydlením trhem globálním? 3. Budou rekordní nárůsty cen nemovitostí následovány jejich rekordními poklesy? 4. Jak bychom měli reagovat na důsledky rostoucí příjmové polarizace a zvětšující se segmentace trhu s bydlením?

Jako na většině mezinárodních konferencí tohoto rozsahu bylo jednání rozděleno na několik obecněji zaměřených plenárních zasedání a stovky prezentací a diskusí, které organizátoři připravili v rámci obrově specializovaných panelů. První plenární zasedání moderoval hlavní organizátor Martin Lux ze Sociologického ústavu AV ČR; zaměřilo se na analýzu reforem systému bydlení v České republice v širším ekonomickém, politickém a sociálním kontextu.

Na příkladu českých reforem na trhu bydlení (též i případné absence těchto reforem) byl obecněji zkoumán vliv předchozího vývoje na současný stav (efekt path-dependency) a také vliv, který má předcházející vývoj na prosazení změn v pravidlech, jimiž se národní trh s bydlením řídí. Druhé plenární zasedání se pod vedením prof. Marka Stephense z Department of Urban Studies na University of Glasgow zaměřilo na problém financování bydlení a jeho makroekonomické efekty. Následující zasedání, které vedl prof. Geoff Meen z Centre for Spatial and Real Estate Economics a International Centre for Housing and Urban Economics z University of Reading, se (podobně) soustředilo na širší ekonomické souvislosti bytového boomu a následného kolapsu na trhu s bydlením, kterého jsme byli v posledních zhruba deseti letech svědky ve většině vyspělých zemí světa. Odborníci se na těchto panelech shodli, že silná podpora vlastnického bydlení ze strany vlád kombinovaná s extrémním zvýšením dostupnosti hypotečních půjček poskytovaných na nepřehledném a špatně regulovaném trhu s úvěrovými produkty nebyla a ani do budoucna nemůže být cestou k vyřešení problémů s dostupností bydlení. Je zřejmé, že pozitivní strategie spočívající ve zvyšujícím se podílu lidí, kteří dosáhnou na vytoužené vlastnické bydlení, jsou v dlouhodobějším pohledu doplněna negativy v podobě prudkého kolísání cenové hladiny na trhu s vlastnickým bydlením, které doprovází rozsáhlé negativní důsledky v makroekonomické oblasti. Řešením ovšem není „zavrhnout hypoték“, ale lepší nastavení pravidel jejich poskytování ze strany regulátorů trhu a větší důraz států a jejich politik na jiné než vlastnické formy bydlení, především bydlení nájemní. Čtvrté plenární zasedání vedl Luděk Sýkora z Katedry sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Karlovy univerzity. Vrátilo se k tématu spatřovanému s místem konání letošní konference, tj. formování nových sociálně prostorových vzorců rezidenčního bydlení v postsocialistických městech. Přednášející jasně ilustrovali nejen rozdíly ve vývoji sociálně prostorových

OBĚ FOTO: STAMISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETTIN

**Výstavu Bydlení
výzkumníků bydlení
mohli zájemci
navštívit v Rajské
budově VŠE,
kde se konala
konference
ENHR konala.**

vzorů ve velkých městech mezi jednotlivými postkomunistickými zeměmi, ale především obecné trendy a společné rysy jejich vývoje. Ty jsou důsledkem dominance neoliberalního paradigmatu v přístupu většiny postkomunistických vlád k ekonomickým reformám a jejich obecné nechuti k regulacím jakéhokoli typu, což má na úrovni měst a metropolitních oblastí za následek rychlý rozvoj suburbanizace a zvětšování sociálně prostorové segregace mezi městy a předměstími i uvnitř měst samých.

Jednání v celkem dvaceti paralelně organizovaných panelech dost dobře nelze a ani nemá smysl detailněji popisovat. Přehled o šíři zkoumané problematiky a odborné stati lze najít na webových stránkách konference .

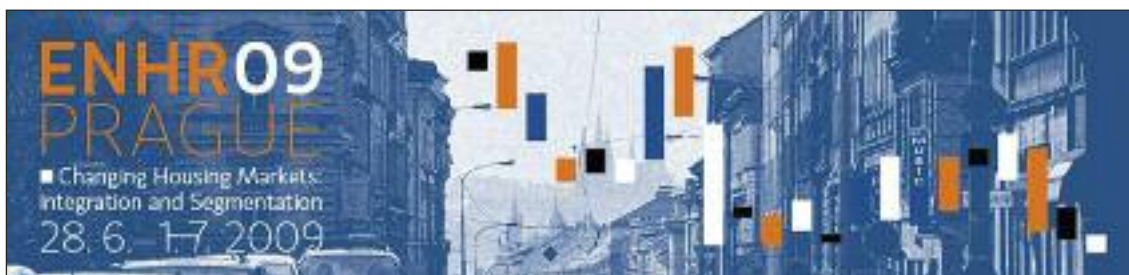
Z pohledu jednoho z řadových účastníků potvrzují, že letošní konference *ENHR* byla mimořádně úspěšná. Akademický program měl vysokou úroveň, jednání plenárních zasedání i jednotlivých panelů se zúčastnili lidé, kteří patří mezi špičky ve svých oborech. Setkání významných vědců v oblasti bydlení bylo také výbornou příležitostí pro udržování kontaktů s dlouholetými kolegy a navazování kontaktů nových. Kvalita konference a její dobré jméno přivedlo do Prahy i řadu mimoevropských účastníků, především ze Severní Ameriky, Austrálie a nejvyspělejších zemí Asie.

Uspořádání letošní konference *ENHR* v Praze se ukázalo jako velmi dobrá volba – organizace byla perfektně zvládnutá, vše i přes velký počet zúčastněných fungovalo bez jediné chyby. Bezchybnou orga-

nizaci ovšem navíc ještě „okořenila“ řada nápadů, kterými pořadatelé příjemně překvapili. Velmi dobrým nápadem bylo spojit „field trips“, při kterých se účastníci na vlastní oči seznamovali se změnami v pražské metropoli, se slavnostním zahájením konference v prostorách hradu Křivoklát. Ještě nikdy jsem se neúčastnil vědeckého symposia, na němž by si během slavnostního zahájení mohli účastníci zastřílet ze středověké kuše nebo mohli sledovat výcvik dravých ptáků. Ostatní zřejmě také ne. Jejich reakce prozrazovaly, že se jim tato netradiční forma zahájení vědeckého setkání líbí. Chytrá a vtipná zpestření pořadatelé připravili i v místě, kde se konala. Za všechny jmenujme alespoň multimediální prezentaci, jež zahraniční návštěvníky seznámila s realitou českého trhu s bydlením; kromě faktů z Českého statistického úřadu i za pomoci ukázek z filmů typu *Ecce homo Homolka* nebo *Co je doma, to se počítá, pánové*, při jejichž sledování o přestávce mezi jednáním se většina přihlížejících výborně bavila. Účastníci si také mohli po celou dobu konference prohlédnout výstavu *Bydlení výzkumníků bydlení*, která byla sestavena z fotografií zachycujících domovy špičkových vědců z oboru z celého světa.

Příštím městem, které v roce 2010 přivítá další *ENHR* konferenci, je Istanbul. Tamní organizátoři budou muset přeskakovat vysokou laťku. ■

TOMÁŠ KOSTELECKÝ,
Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.

VĚTRNÁ KRÁLOVNA ČESKÉ

FOTO: JAN CERHA, ARCHIV ÚFA

Někteří prohlašují, že nejvyšší hora v Litoměřickém kraji je nazvaná podle urozeného muže Mileše, zakladatele kaplířského rodu. Prostřední hory (České středohoří) se nazývají ty, jež se táhnou v souvislém řetězu od Litoměřic k Bílíně a Mirošovicům. Královnou těch hor je nepochybně Milešovka, která nad ostatní vyniká svým temenem. Ostatní stojí kolem ní jako mlčenliví sluhové, kteří nic neoznamují. Ona sama však předpovídá jasné nebo deštivé počasí, chmurný a oblačný den nebo zase veselý a jasný, slovem: naprosto jasně naznačuje, jak bude. Právem tedy můžeme říci, že Milešovka prorokuje počasí [...] Viděl jsem jednou zblízka, jak byla Milešovka zahalena hustými mraky – v takových mracích malují Mojžíše na hoře Sinai – ale ostatní hory kolem ní byly bez oblak a měly jasný vzhled, jako by se jich budoucí počasí netýkalo. Samo slunce plynulo po obloze v plném lesku. Obyvatelé těch míst se však kvapně ubírali domů, starali se o stáda a mne napomínali, abych si pospíšil domů a poručil pobídnout koně, kteří táhli povoz. Neuplynulo ani čtvrt hodiny, obloha se zatáhla, slunce se schovalo a veškerý výhled zmizel:

*Z oblohy řítí se záplavy vod a nesmírné proudy,
samotné nebe se řítí,
hustý lijavec zaplaví pole i osení bujné,
zmaří práci býků a příkopy naplní vodou.*

a další verše božského básníka. (Vergilia). Naproti tomu jsem také viděl, jak se z okolních kopců zdvíhala pára, kdežto Milešovka se nijak neprojevovala, a vskutku nehrozila ani mračnem, ani vichřicí; na můj dotaz odpověděli venkované, že se ani trochu nebojí ničeho jiného, že však pozorují jenom tu jedinou horu. Všechny mraky kolem pohlcuje totiž právě Milešovka. Pokud jde o výšku této hory (Milešovka), je tu neshoda, když ji srovnáváme s jinou horou, které Němci říkají Geltz, Češi podle vzhledu Sedlo. Tato hora je vzdálena tři až čtyři míle a ční nad Liběšicemi. Jedni prohlašují, že je vyšší než Milešovka, druzí zase, že je nižší. Já s plnou vážností a neodvolatelně přisuzuji palmu vítězství Milešovce. Učený páter Theodor Moretus, známý ve světě svými vydanými spisy a zároveň můj učitel matematiky, provedl měření na základě matematických propočtů a pomocí strouhy naplněné vodou, což je nejlepší způsob měření a prohlásil: „Sedlo je daleko nižší než Milešovka.“ Z obou hor však je možno spatřit Hvězdu u Prahy a věž sv. Víta. Na vlastní oči jsem se o tom přesvědčil.

Z knihy Bohuslava Balbína
Krásy a bohatství české země

HO STŘEDOHOŘÍ

OBSERVATOŘ NA MILEŠOVCE

Snahy o vybudování meteorologické observatoře na Milešovce lze zaznamenat již od konce 19. a počátku 20. století. Rozhodující podnět pro stavbu dal tehdejší komerční rada Reginald Czermack-Warteck, který byl zasloužilým členem předsednictva Horského spolku v Teplicích a předsedou horských spolků severozápadních Čech. Pro realizaci observatoře bylo sestaveno několik komisí, přičemž vědeckou komisi vedl univerzitní profesor dr. Rudolf Spitaler. Z pěti projektů různých architektů komise vybrala dne 25. února 1903 návrh architekta J. Hocka.

Výstavba observatoře byla zahájena na jaře 1903. Základním stavebním materiálem byl znělec, který dělníci vytěžili přímo na vrcholu Milešovky. Stavba trvala přibližně jeden rok, dokončena byla v červnu 1904. Je třeba si uvědomit, že veškerý materiál mimo kamene bylo potřebné na vrchol Milešovky dopravit. Součástí budovy observatoře je 18 metrů vysoká věž, na které se ve výšce 10 metrů nachází vyhlídkový ochoz. Od 1. ledna 1905 se zde nepřetržitě dělají meteorologická pozorování a měření (s malou přestávkou v roce 1917 a během 2. světové války). Řada meteorologických záznamů patří k nejdelším v ČR, protože Milešovka je nejstarší horskou observatoří na území České republiky.

Prvním ředitelem observatoře se stal prof. Rudolf Spitaler, vedoucí katedry pro kosmickou fyziku a geodynamiku na pražské Německé univerzitě. Tuto funkci vykonával až do února 1929, kdy odešel do výslužby. Jeho nástupcem se stal prof. Leo Wenzel Pollak, který převzal všechny funkce profesora Spitalera a vedl observatoř až do své emigrace v r. 1939. Po 2. světové válce přešla observatoř pod Meteorologický ústav Karlovy univerzity. V roce 1953 převzala správu tehdejší Československá akademie věd (ČSAV) – nejdříve její Geofyzikální ústav, posléze Laboratoř meteorologie, v roce 1964 Ústav fyziky atmosféry. Součástí Ústavu fyziky atmosféry AV ČR, v. v. i., je i v současnosti.

V roce 1998 vědci na observatoři instalovali automatickou meteorologickou stanicí, klasické meteorologické přístroje se používaly pouze pro klimatická měření. Observatoř tak mohla přejít z režimu pozorování jedenkrát za tři hodiny na pozorování (lépe řečeno předávání meteorologických zpráv, neboť pozorování je nepřetržitě) každou hodinu. V posledních letech ústav na Milešovce realizoval významné opravné práce (zateplení, výměna oken,

oprava fasády, renovace vnitřních prostor apod.). Zateplení budovy umožnilo přechod od vytápění pevnými palivy k elektrickému, což otevřelo prostor pro současné výzkumné aktivity. V roce 2005 (1. ledna) byla na Milešovce završena stoletá řada meteorologických pozorování. K tomuto termínu jsme ukončili měření na klasických meteorologických přístrojích i pro klimatické účely. Přístroje nyní slouží jako záloha pro případ výpadku automatické stanice.

Na observatoři uskutečňujeme všechna základní meteorologická měření a pozorování. Observatoř je zařazena do základní sítě klimatických stanic WMO (Světové meteorologické organizace). V roce 1999 jsme na Milešovce zahájili výzkumné práce v rámci projektu podporovaného Grantovou agenturou ČR. Týkaly se fyzikálních vlastností a chemismu mlh. V pozdějších projektech byl výzkum rozšířen i na ostatní druhy srážek. V získávání podpory výzkumných projektů od grantových agentur jsme byli úspěšní i v dalších letech, a tak výzkumné projekty podobného zaměření vedeme dosud. Výsledky výzkumu, které světová odborná veřejnost kladně přijímá, jsme prezentovali na řadě mezinárodních vědeckých konferencí i v odborných časopisech. Pro uvedené výzkumy byla postupně observatoř přístrojově vybavena tak, že může úspěšně soupeřit s podobnými zařízeními v Evropě i ve světě. Aktuálně jsme schopni zjišťovat obsah vody v kapalném sku-

Milešovku, vrchol Českého středohoří, lze navzdory vzdálenosti kolem 70 km poměrně často vidět z pražských návrší jako majestátní kužel na obzoru, zvláště v teplejší polovině roku. Chce to jen dobré oči nebo dobré brýle a správný čas (po průchodu studené fronty). Daleký výhled je i z Milešovky, což na počátku 20. stol. přispělo k založení meteorologické observatoře na vrcholu hory.

FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

Meteorologických stanic v horách s tolika kvalitními pozorováními není mnoho, a proto Milešovku jako jedinou českou stanicí zařadila Světová meteorologická organizace mezi referenční stanice Globálního klimatického pozorovacího systému (Global Climate Observing System).

FOTO: JAN CERHA, ARCHIV ÚFA

penství a velikostní spektrum kapiček v mlze, zároveň na Milešovce odebíráme vzorky vody z mlh a nízké oblačnosti. K tomu slouží aktivní i pasivní odběrová zařízení umístěná na observatoři. Vzorky vody k následné chemické analýze odebíráme také z ostatních atmosférických srážek. Není bez zajímavosti, že koncentrace znečišťujících látek ve vzorcích z mlh a nízké oblačnosti jsou výrazně vyšší než v padajících srážkách (déšť, mrholení, sněžení apod.). Naskytá se otázka: nejsou nebezpečnější „kyselé“ mlhy než „kyselé“ deště?

Přístroje, které se nyní na observatoři nacházejí (i na ostatních podobných pracovištích ve světě) však umožňují sledování uvedených parametrů pouze v jednom místě. Podařilo se nám proto zakoupit přístroj – oblačný radiolokátor, který poskytuje možnost sledovat uvedené veličiny prostorově.

Přístroj v současnosti testujeme a odstraňujeme zjištěné výrobní nedostatky. S jeho nasazením na observatoři počítáme během příštího roku. Tím se observatoř z hlediska přístrojového vybavení dosta-

Na observatoři jsou uloženy historické meteorologické přístroje a kopie stavebních plánů.

FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AB

FOTO: JAROSLAV FIŠÁK, ARCHIV ÚFA

Pohled na „meteorologickou zahrádku“, kde je umístěna většina přístrojů jako např. PVM-100 pro měření obsahu kapalné vody v mlze (vpravo) nebo aktivní zařízení na odběr vzorků vody z mlh (vlevo).

FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

ne ve výzkumu chemismu a fyzikálních vlastností mlh a nízké oblačnosti mezi světovou špičkou.

Výzkumné aktivity na Milešovce se neustále rozšiřují, neboť nechceme, aby byl výzkum zaměřen

pouze na jednu oblast. Na observatoři proto zkoumáme také vliv počasí – hlavně mlh a nízké oblačnosti – na spolehlivost optických spojů. Na Milešovce je instalován zkušební optický spoj, na kterém realizujeme měření útlumu v závislosti na dohlednosti a obsahu kapalné vody v mlze či nízké oblačnosti. Zahájili jsme i přípravné práce na projektech zaměřených na tvorbu a ověřování modelů pro předpověď srážek z konvektivní oblačnosti (přivalových srážek) s hlavním cílem zlepšit předpověď výskytu tzv. „bleskových povodní“. V tomto výzkumu počítáme s využitím již zmíněného oblačného radiolokátoru. Doufáme, že v těchto aktivitách budeme pokračovat a naši práci nezastaví nějaká neuvážená politická rozhodnutí. ■

Klasická meteorologická budka s vybavením

Pozorovatel při sestavování a předávání meteorologické zprávy

FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AB

JAROSLAV FIŠÁK,
Ústav fyziky atmosféry AV ČR, v. v. i.

UMĚLECKÁ VÝMĚNA MEZI PRAHOU A LUDWIGSBURGEM

Ústav dějin umění Akademie věd ČR, v. v. i., uspořádal 7. a 8. září 2009 mezinárodní pracovní setkání zástupců Německa a České republiky věnované přípravě společného výzkumného projektu Künstlerischer Austausch zwischen Prag und Ludwigsburg um 1700. Projekt se zaměřuje na výzkum kulturních a uměleckých vztahů a výměny mezi českým hlavním městem a sídlem württemberských vévodů v prvních desetiletích 18. století.

Johann Friedrich Nette, zámek Ludwigsburg (Baden-Württemberg)

Doba kolem roku 1700 představovala pro české země období hospodářské prosperity i jistého společenského a kulturního optimismu. To se také odrazilo jednak ve stavební aktivitě domácí šlechty a kléru, jednak ve vyspělém uměleckém mecenátu. Praha proto patřila k významným uměleckým střediskům. Ve službách pražských aristokratů působila při stavbách a výzdobě domů, paláců a předměstských vil plejáda domácích i zahraničních (zejména italských) architektů, malířů, sochařů a štukatérů, jejichž význam přesahoval hranice země.

Kolem roku 1704 začal být v Ludwigsburgu (severně od Stuttgartu) přestavován starší lovecký zámek pro württemberského vévodu

Eberharda Ludwiga. Od roku 1707 zde působil zkušený architekt Johann Friedrich Nette (1673–1714), který je považován za autora návrhů velkoryse koncipovaných zahradních projektů a zámeckého jádra – *corps de logis*. O dva roky později byla do vzdáleného Ludwigsburgu pozvána družina v Praze činných umělců, aby se podílela na uměleckém dovození nově vznikající rezidence. Za výběrem těchto umělců stál patrně právě architekt Nette.

Byl mezi nimi i významný pražský freskař Jan Jakob Stevens ze Steinfelsu (1651–1730), příslušník nizozemské malířské rodiny usazené v Praze v době Rudolfa II. Z jeho prací jsou známé malířské cykly v novoměstském jezuitském kostele sv. Ignáce, v kostele sv. Voršily či v benediktinských klášterech Břevnov a Broumov. Své schopnosti Steinfels osvědčil i při výzdobě šlechtických sídel. Jeho malby se původně nacházely v letohrádku

Kryštofa Františka Wratislava z Mitrovic v pražské královské oboře. Nedávno bylo jeho autorství určeno také u maleb ve Vrbovském paláci (zjištění Anke Schlecht a Martina Mádl) a v paláci Sterneggovském (zjištění restaurátorů Petra a Hany Čobanových). Vedle Steinfelse se v Ludwigsburgu významnou měrou uplatnili také malíři Luca Antonio Colomba (1674–1737) a Jan Ignác Pešina (1674–1736), sochař Ondřej Filip Quittainer (1679–1729) či štukatéři Tommaso Soldati (1665–1743) a Donato Giuseppe Frisoni (1681–1735), který se po Netteho smrti ujal i vedení stavebních prací. Později zde působili také štukatéř Giacomo Antonio Corbellini (1674–1742) a malíři Giovanni Pietro Scotti (1695–1745) a Carlo Innocenzo Carlone (1686–1775), rovněž činní v Čechách. Po ukončení prací v Ludwigsburgu se mnozí

z uvedených umělců navrátili zpět do Čech, kde zprostředkovali nové umělecké podněty, zejména módní vzory inspirované prostředím francouzského dvora. Vliv těchto podnětů je zřejmý například v malířské výzdobě Přehořovského paláce (Steinfels) či ve štukách zdobících tzv. Královský sál cisterciáckého kláštera na Zbraslavi (Soldati).

Pracovního setkání se za německou stranu zúčastnili dr. Klaus Merten (Stuttgart/Berlín), dr. Martin Pozsgai (Geschichts-und Kulturwissenschaften Kunsthistorisches Institut, Freie Universität Berlin), doc. Ulrike Seeger (Institut für Kunstgeschichte, Universität Stuttgart) a Anke Schlecht (Kunsthistorisches Institut, Friedrich-Alexander-Universität Erlangen-Nürnberg). Za Ústav dějin umění AV ČR setkání připravili dr. Martin Krumholz a dr. Martin Mádl, kteří se do něj zapojili v rámci výzkumného projektu zaměřeného na výzkum barokního nástěnného malířství v českých zemích. V průběhu zasedání i během následných exkurzí v historických objektech (cisterciácký klášter Zbraslav, jezuitský kostel sv. Ignáce, klášterní kostel sv. Voršily) se účastníci vzájemně informovali o průběhu výzkumu a o poznatcích nabytých předchozím studiem architektury a uměleckých děl ve württemberském zámku a památek na českém území. Upřesnili též postup výzkumných prací v příštích dvou letech, během nichž by mělo být poznání umělecké výměny mezi Ludwigsburgem a Prahou dále prohloubeno. Poté, co skončí, by měla vzniknout monografie, která výsledky projektu shrne a představí veřejnosti. ■

MARTIN MÁDL
Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i.

**Jan Jakub Stevens
ze Steinfelsu
a Tommaso Soldati (?),
výzdoba klenby
v kostele
sv. Voršily,
Praha-Nové Město,
1702**

ABRAHÁMOVINY BIOLOGIA PLANTARUM

V roce 1959 vyšlo první číslo mezinárodního časopisu pro experimentální botaniku *Biologia Plantarum*.

Vydavatelem, jak oznamuje nadpis na titulním listu, byla *Academia Scientiarum Bohemoslovenica (ČSAV)*,

hlavním redaktorem akademik Bohumil Němec,

výkonným redaktorem Milan Sosna, kterého posléze nahradil Bohdan Slavík.

V redakční radě byli zastoupeni významní čeští a slovenští fyziologové, genetici a fytopatologové z ústavů akademií (slovenské též) i univerzit.

Současná doba je štědrá na vznik nových vědeckých periodik. Zvětšující se počet vyvolává na jedné straně zvyšující se a prohlubující oborová specializace, na straně druhé též potřeba uplatnit narůstající počet odborníků s výrazným podílem zemí třetího světa. Před padesáti lety znamenal vznik validního publikačního média pro vědu v domácím prostředí průlom do ostnatých drátů, které vytyčovaly část naší hranice. Vraťme se k té době i k prvním krokům jubilanta. Doba byla poznamenána projevy přechodné chruščovovské oblevy, ve vědě se hlásil o slovo dorost, který v ústavech ČSAV (konstituované počátkem padesátých let) zakládal nové vědní disciplíny. V rostlinné fyziologii se *de novo* objevil zájem o fotosyntézu, vodní režim a fyziologii vývoje, studium ontogeneze, genetika „osedlávala“ imunologii a biochemii. Pro většinu vznikajících vědeckých středisek se nacházely zdroje poznání ve vyspělých západních státech. Politické korouhvičky doby ovšem ukazovaly opačným směrem. V takové situaci mělo navázání mezinárodních kontaktů a konfrontace prvních domácích výsledků na světové scéně zásadní význam pro rozvoj domácí badatelské aktivity. Části tohoto úkolu se zhostila *Biologia Plantarum*.

U kolébky nového časopisu se sešly vynikající osobnosti. Nezpochybnitelná vědecká autorita tehdy již rehabilitovaného profesora Bohumila Němce, charismatický spiritus agens Bohdana Slavíka a politickou průchodnost zajišťující ředitel Biologických ústavů ČSAV Ivan Málek, do jehož správy i většina nově vznikajících rostlinářských směrů patřila. Doba se postarala o okolnosti dnes pochopitelné již jen pamětníkům. Třeba: jaký zvolit název? Mezinárodní ambice splňovala samozřejmě angličtina, která ale bohužel nesla stigma poklonkování falešné ideologii. Řešení se našlo v neutrálním jazyku obecné učenosti. Jazyk časopisu – angličtina – tehdy ještě nebyla samozřejmá *lingua franca* vědy. Výsledkem byl kompromis: angličtina, němčina a ruština.

S nostalgií si prohlížím první ročník *Biologia Plantarum*; tři sta třicet stránek zežloutlých stářím a kvalitou papíru, vzpomínám na kolegy i kamarády... Z redakční rady zůstal jen Bohdan Slavík.

Oborově více jak 50 % prací pocházelo z rostlinné fyziologie, čtvrtina patřila fytopatologům, o zbytek se dělila genetika, cytologie, ekofyziologie a metodické návody. Zkrátka široké žánrové jeviště pro domácí rostlinnou biologii, která v prvních ročnících publikovala více jak 90 % všech příspěvků (77 % prací bylo zveřejněno v angličtině). Mezi autory byli i ruští kolegové, jimž se také zachtělo do světa. Svě původní poslání *Biologia Plantarum* naplňovala rychle. Mezi autory narůstal počet zahraničních. Ve stejném duchu se změnila i redakční rada, v níž se objevily vůdčí osobnosti jednotlivých oborů – F. W. Went, P. Maheshwari, H. Stubbe a další. Ti méně slavní, ale nám často osobně bližší, pomáhali překonávat trable vědecké angličtiny a učili nás řemeslu psaní vědeckých sdělení.

Za padesát let své existence se *Biologia Plantarum* stala standardní vědeckou publikací se všemi příslušnými atributy včetně přitažlivě pestré obálky, velkého formátu, křídového papíru a samozřejmě impakt faktoru, který v posledních čtyřech letech vyšplhal z 0,74 na 1,43. V příslušném klastru je pohodlně usazena, oborový rozsah zůstal zachován. Periodikum *Biologia Plantarum* vydává Ústav experimentální botaniky AV ČR, v. v. i., distribuováno je springrovským komplexem (rodný ústav neprodělává). Fronta zahraničních autorů, kteří chtějí v *BP* publikovat, se prodlužuje. Ti domácí jsou stále vybíravější a troufnou si i na publikační vrcholky. Po pěti dekadách – jistě i zásluhou tehdejšího vykročení – jsme součástí světové vědy. Vzpomínka a poděkování patří těm, kteří tehdy vizionářsky předháněli dobu, a rovněž těm, kteří tento publikační koráb udrželi a udržují ve správném směru na vzdouvajících se vlnách publikačních přílivů i politických bouří. ■

JAN KREKULE,

Ústav experimentální botaniky AV ČR, v. v. i.

ARNOŠT VILÉM KRAUS

(1859–1943)

Dne 4. listopadu tohoto roku uplyne 150 let od narození českého germanisty Arnošta Viléma Krause.

Arnošt Kraus se narodil 4. listopadu 1859 v Třeboradicích v čistě židovské rodině. Jak vzpomíná ve svých pamětech, základy školního vzdělání si osvojil v židovské škole. Poté odešel do Prahy, kde absolvoval středoškolské studium na novoměstském německém gymnáziu. Po jeho skončení se v roce 1879 zapsal na pražské univerzitě jako student germanistiky. V průběhu vysokoškolských studií absolvoval rovněž několik studijních pobytů – v letním semestru 1881 na univerzitě v Mnichově a v zimním semestru 1882–1883 na berlínské univerzitě. V roce 1883 získal doktorát filozofických věd a v následujících dvou letech složil rovněž zkoušky učitelské způsobilosti pro jazyk český a německý. Do tohoto období spadají také jeho aktivity spojené se spory o pravost *Rukopisů*, jichž se zúčastnil společně se svým učitelem Janem Gebauerem.

V rozmezí let 1884–1898 pracoval Kraus na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy jako lektor německého jazyka a od roku 1884 zároveň na Vysoké škole technické v Praze. Tři roky poté, co získal doktorát, se habilitoval jako docent germánské filologie. V roce 1898 se stal mimořádným a v roce 1905 řádným profesorem německého jazyka a literatury na Karlově univerzitě. Současně se svým vysokoškolským působením vyučoval v průběhu devadesátých let 19. století rovněž na gymnáziu v Žitné ulici a na malostranské reálce v Praze.

Vedle studia německého jazyka a literatury patřilo ke Krausovým hlavním zálibám poznávání skandinávských zemí. Poprvé se mu podařilo, v rámci stipendia přiděleného za účelem účasti na kongresu germanistů v Kodani, navštívit v roce 1890 Dánsko. Tuto zemi v následujících letech navštívil ještě mnohokrát, když jej zaujalo především dánské zemědělství. Svě poznatky z této oblasti shrnul v několika přednáškách a brožurách pojednávajících o dánském mlékařství a družstevnictví, a zorganizoval rovněž několik výprav českých rolníků do této severské země. Stranou Krausova zájmu nezůstávalo ani Švédsko, kam se v roce 1904 vydal sledovat stopy Bedřicha Smetany a jeho žáků. Při této cestě navštívil mimo jiné Göteborg a Stockholm. Svě skandinávské kontakty dokázal využít i pro politické účely, když jako stoupenec T. G. Masaryka

a realistické strany v době první světové války zprostředkovával přes severské země spojení mezi domácím a zahraničním českým odbojem. Po vzniku samostatné československé republiky stál v letech 1919 a 1920 v čele československé kulturní mise v Dánsku a Švédsku. Skandinávii Arnošt Kraus propagoval i po návratu do Československa z pozice čestného předsedy nově založené Československo-dánské společnosti a od roku 1930 předsedy Ústavu skandinávského a nizozemského.

Ve svých vědeckých pracích se Kraus věnoval zejména zkoumání česko-německých literárních vztahů v minulosti. Výsledkem byly spisy: *Pověst o Libuši v literatuře německé* (1889); *Goethe a Čechy* (1893); *Faustiana aus Böhmen* (1898); třídílná práce *Husitství v literatuře, zejména německé* (1917–1924). Arnošt Kraus byl rovněž autorem syntézy dějin německé literatury v českých zemích *Německá literatura na půdě Československé republiky do roku 1848*, otištěné v roce 1933 v *Československé vlastivědě*. Zmíněný Krausův zájem o skandinávské země se promítl ve studiích věnovaných severské literatuře: *Dánsko, jeho hmotná a duševní kultura* (1908); *Björnson a Ibsen* (1913); *Smetana v Göteborgu* (1925).

Za svou vědeckou práci se Arnošt Kraus dočkal řady ocenění. Roku 1906 se stal mimořádným členem Královské české společnosti nauk, 1911 mimořádným a 1920 řádným členem III. třídy České akademie věd a umění. Byl rovněž čestným členem Jednoty českých filologů a Národopisné společnosti československé. Ceněny byly i jeho aktivity spojené s propagací skandinávských zemí. Aktivní vědecký život Arnošt Kraus ukončil v roce 1930, kdy odešel na odpočinek, v roce 1942 násilně přerušeno deportací do koncentračního tábora v Terezíně, kde 16. dubna následujícího roku zemřel. ■

JAN HÁLEK,
Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.

SKRYTÁ POSELSTVÍ VĚDY aneb JAK DO NICH NAHLÉDNOUT

OBĚ FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

Stránky Akademického bulletinu obohatila v roce 1992 nová odborná a přitom poetická dimenze, která se uchytila, sílila, až postupně přerostla nad rámec interního časopisu. Rozhovory, které s badateli z nejrůznějších vědních disciplín pro jiné vědce vedla Sylva Daníčková, se staly rúží ve značce měsíčníku Akademie věd. Vědom si jejich kvality, pěstoval doc. Jan Krekule, tehdy jako místopředseda Ediční rady AV ČR, semínko nápadu na kytici těchto rozhovorů. Jenže květinčky byly různě staré a bylo třeba jedné každé ofouknout prach, odstranit zvadlé lístky, zastříhnout a přizpůsobit ji celkovému tvaru. Kytice se „váže“ v redakci Akademického bulletinu a ještě letos se představí v podobě knížky Skrytá poselství vědy, která vyjde zásluhou SSČ AV ČR v Nakladatelství Academia.

Sylvo, povídáme si nad nekonečnými korekturami knihy, kterou snad můžu přirovnat k pampelišce prodravší se skrz beton. Ta obrovská síla, s níž se kniha podobně jako rostlina klube na svět, ty těžké peripetie, pocíty marnosti i naděje s sebou na druhou stranu přinášejí ještě další příběh, příběh přátelství, důvěry, nezištnosti. V tom množství „strží a roklí“, které knize přerušovaly cestu, se totiž znenadání objevovali staronoví přátelé Akademického bulletinu a ti podávali cenné rady i pomocné ruce, aby Skrytým poselstvím vědy na svět pomohli. Kniha představuje deset let odkrývání tajemství vědy v rozhovorech s významnými badateli – co pro tebe tento soubor znamená?

Je připomenutím, jak se rozhovory dělaly, souhrnem příběhů, které jsem mohla díky *Akademickému bulletinu* prožít během minulých deseti let. Každé to setkání bylo dobrodružstvím, setkáním s lidmi, kteří člověka zavedli do prostorů, jež by jinak nepoznal. Tak vzácné bytosti by člověk ani jinak nepoznal. Každý měsíc přinesl rozhovor – a byla to bez nadsázky vždycky radost, i práce, která dala někdy člověku zabrat. Přece jen vstupuje na tenký led, nejen se svými omezenými vědomostmi, často i s neumělou schopností ptát se a naslouchat. Vědci jsou ale velkorysí, a vlastně také pokorní, přijímají tazatele takového, ja-

ký je. Práce s textem bývá náročná, i když někdo hovoří opravdu jako kniha. Někdo je zase natolik geniální, že mu myšlenky a prostory jaksi krystalizují do sebe – pak je lepší ponechat stavbu netknoutou, abychom jí neublížili. Navíc se mluvené a psané slovo od sebe tak zásadně liší, že je třeba s ním ještě dále pracovat. Případné jazykové nedostatky zachrání pečlivá korektorka. To vše je práce i příležitost, aby se člověk v každém věku něco učil, dozvídal, potkával nové lidi – aby žil.

Že jsme začali knihu zpracovávat v redakci *Akademického bulletinu*, přineslo i mně mnohá překvapení: vidím-li zblízka, co se s textem dá a musí ještě všechno dělat, když má vzniknout kniha, nestačím se divit. Text totiž působí jinak v časopise, v prvních nátiscích, ve sloupcových a nakonec ve stránkových korekturách. Přitom jsme si dovolili, co je dnes tak vzácné, snahu o maximální čistotu. A ještě něco se ukázalo: neokázala ochota redakčních kolegů udělat spoustu práce navíc...

Ano! Skrytá poselství vědy začala žít svým životem, vidím, že čím více se texty čistí a zbavují „balastního“ nánosu, tím zřetelněji vystupují souvislosti, které předtím zůstávaly skryty. Najednou celý soubor dostal přímější linie. Každý

víme, jak je těžké nechat si do vlastního textu „vrtat“. A možná o to víc bolelo říkat kolegyni, kterou mám moc ráda a nesmírně si jí vážím, že to nebo ono by se mělo vyškrtnout, vypustit...

Je pravda, že rozhovory složené do knihy se začaly chovat po svém a bylo třeba vyhovět požadavku určité vnitřní skladby. Někde krátiť, jinde trochu upravit, vyjít vstříc pohledu grafika. Pro autora jsou zásahy do textu vždy zdrojem utrpení. Tady šlo navíc o texty někoho jiného, o výpovědi vědců, do nichž nebylo možno ani dovoleno zasahovat libovolně. Trochu jsme spolu, v dobrém, bojovaly, vid'?

Dodám, že jednotlivé rozhovory nejsou uspořádané ani chronologicky ani podle vědních oblastí. S úžasem jsme sledovaly, jak vlastně na rámci zařazení až tolik nesejde, protože všechny odpovědi obsahují průniky do dalších oblastí...

V souboru vybraném z mnoha rozhovorů velmi přirozeně vykrytalizovaly čtyři oblasti: věda je hravá, má v sobě tajemství, je znamením doby a její historické úvahy nesou stopy dějin. Každý rozhovor mířil do některé z těchto říší, ale při hlubší úvaze bylo zřejmé, že kterýkoli vědecký obor v sobě tají i hru, i tajemství, i znamení doby, i dějiny. Interdisciplinarita, kterou dnes vědci pěstují, se projevila i tady. Rozhovory si ve vybraném souboru jako by navzájem odpovídaly, jindy si protiřečily, někdy se doplňovaly. Například husitství, které se jako téma objevilo v několika rozhovorech, bylo tak nechtěně „nasvíceno“ z několika stran s docela zajímavým výsledkem.

Vystudovala jsi sice historii, ale lidé tě znali jako konferenciérku a herečku, už méně jako překladatelku a novinářku. Jak došlo k tomu, že jsi začala dělat rozhovory pro Akademický bulletin, pamatuješ si ještě na ten první?

Do Tiskového odboru Akademie jsem přišla vlastně náhodou. Brzy po sametové revoluci jsme se potkali s kolegou z fakulty, který se zmínil, že se v Akademii tvoří nové tiskové oddělení a potřebují novináře. Akademický bulletin tenkrát představoval prostý dvoulist se zprávami o zasedání Akademické rady. Pomalu se z něj začal tvořit zajímavý měsíčník, zpočátku ho vedl Antonín Kostlán, později Jiří Kroulík a posléze Svetozár Pantůček z Orientálního ústavu. Ten přišel v roce 1998 s nápadem zavést přílohu s rozhovory. Nabídl tu práci mně, což jsem s chutí přijala. Jeden z prvních rozhovorů s Milanem Blažkem se odehrál mezi vzácnými sbírkami kosatců v Průhoncích. Jmenoval se *Stíny krásných míst*, protože se zdálo, že pro nedostatek financí nebude možné sbírky zachovat.

Rozhovory tohoto typu vyžadují pečlivou přípravu, nemalý čas strávený přímo se zpovídáním osobností a následně hodiny ke zpracování, upřesňování, autorizacím, domlouvání obrázků. Většinu takových setkání si pak pamatujeme navždy.

Někdy člověku zůstane v paměti úplně jasně určité setkání i s detaily. Kdybych se zamyslela, budu mít ale živou vzpomínku na všechny rozhovory – vždy se událo setkání s velkým S. Napětí, kterému se člověk neubrání, jako by vyvolávalo atmosféru, která tazatele i vypravěče naladí stejně – a tak jsme si většinou s velkým zaujetím povídali. Sice si připravíš otázky, ale z rozhovoru plynou otázky nové, daleko zajímavější, a tak se najednou všechno samo děje a odvíjí. Vědci jsou dnes schopni otevřít se jako přátelé a být navýsost srozumitelní.

Často obě konstatujeme, že se nám vědci při rozhovorech snaží zprostředkovat během chvíle celou svou badatelskou dráhu. V onen záračný okamžik, kdy ji vysvětlují, vše připadá naprosto jasné, ale jakmile se zavřou dveře a sedneš k počítači, najednou už nic jasné není, zhusta saháš po slovnících a začínáš si zoufat. Pokaždé se sama sebe ptám, jak je to možné?

I já se někdy dodatečně divím, že rozhovor vznikl, je sdělný a byl i laskavě přijat. Možná důsledek toho, čemu říkám kouzlo okamžiku. Jsou-li obě strany rozhovoru vstřícně naladěny, pak z něj mají radost všichni – i čtenáři.

Hodně se mluví o popularizaci vědy – mnozí badatelé dnes umějí rozdávat své vědění ostatním lidem. A s jakým zápalem to dělají!

Prostředí Akademického bulletinu je specifické, protože děláš rozhovory s vědci pro akademickou obec. Spoluautor některých rozhovorů František Houdek tě označil za první popularizátorku vědy pro vědce. Přístup je úplně jiný, než když se zjednodušuje na úroveň nepoučeného čtenáře. Je snazší nebo složitější?

Domnívám se, že je snazší povídat si s chytrými vědci a být ten hloupější, než být ten chytrý a sdělovat něco zjednodušeně širšímu publiku. Třeba fyzice nerozumím, ale přitom mohu odpověď vědce zpracovat. Kdybych zjednodušovala, mohla bych věci uškodit. To je práce velmi náročná, kterou mohou nejlépe dělat sami vědci. Například výborný popularizátor je František Weyda dokáže zaujmout vyprávěním o mikrosvětě nejen studenty, ale i malé děti, které mu svými otázkami mohou ukázat jeho téma v docela novém světle.

Právě teď v listopadu bilancujeme dvacetiletí po „sametu“, což se blíží i době tvého působení v Akademickém bulletinu. Můžeš ho pro naše čtenáře shrnout?

Když pomyslím, že už je to dvacet let, skoro se mi zatočí hlava. Dostala jsem od života velký dar, mohla jsem skoro vždy dělat, co mě těšilo. Měla jsem příležitost pracovat napohled velmi odlišně – na jevišti spíše srdcem, v novinách hlavou, ale vždy to byla práce v týmu. Mám pocit, že plula krásná loď, do ní jsem nasedla a byla přijata. Lidé okolo nejsou vůbec zanedbatelní. U divadla je to ještě výraznější. Jako konferenciérka Černého divadla jsem říkala povídky Miloše Macourka, v Laterně to také byla týmová práce. Konferenciérka je kamínek v mozaice souboru, který sám o sobě nic neznámá, ale v celku se projevuje zazářením, stejně jako rozhovor v bulletinu. Měla jsem štěstí na nová setkání, na vzácná přátelství s lidmi okolo, s kolegy.

Pomohla ti zkušenost konferenciérky i v dalším profesním životě? Jako novinářka ve vědecké komunitě jsme vlastně také na jevišti a nevíme, co nás čeká v hledišti před námi. Pohybujeme se v oblastech, kterou neznáme, a snažíme se v ní zorientovat.

Psaní je spíš samota. U práce na jevišti je nádherné, že se obracíš k živým lidem, děje se teď, máš okamžitou odpověď. Kdybys jen deklamovala a nemilovala všechno, co se v té chvíli děje, nic by se neudálo, nikdo by ti neodpověděl. A na jevišti cítíš odpověď publika – nebo chlad – všemi póry těla. Když přeskochí jiskra... ale vlastně si uvědomuji, že stejně živý je kontakt s vědcem

Soubor vybraných rozhovorů otištěných v Akademickém bulletinu vyjde knižně pod názvem *Skrutá poselství vědy ještě letos. Naleznete v něm mj. rozhovory s Jiřím Grygarem či Bořivodem Nechvátalem (oba na snímku).*

během rozhovoru. Také si ho musíš zamilovat, což není těžké. Zas je to setkání, krátké, ale živé.

Sylvo, pochopitelně nejsi a ani bys nemohla být úplný laik. Při studiích historie jste se sešli s nynějším profesorem Františkem Šmahalem, s doktorem Bořkem Nechvátalem, který vede výzkum na Vyšehradě... Jaké to je mít spolužáky za kolegy a partnery pro rozhovor?

Je to zvláštní. Studovat dějepis v padesátých letech minulého století nebyla zrovna nejšťastnější volba, velice bolestné se zde projevovaly snahy tehdejšího režimu zmást, narušit, ovládnout „duši“ mladých lidí. Ve mně zůstal z tohoto údobí života smutek, i když přednášky mnoha profesorů byly statečné a skvělé. Když jsme se po dlouhých letech začali s kolegy znovu setkávat, žasla jsem, protože většina z nich prošla zkouškou života bez úhony, odevzdala nemalou práci a stala se nikoli vždy známým, ale úctyhodným i radostným člověkem, vědcem, vědkyní, někým, kdo prožil život i v těch zlých dobách spravedlivě a má co nabídnout dnešku i příštímu pokolení. Někteří ovšem za svůj nekompromisní osobní i odborný postoj v minulosti draze zaplatili.

To je případ právě např. prof. Františka Šmahela, který si „osmašedesátý“ odjezdil jako tramvaják. A jako by ho režim i po 20 letech, jež v tomto měsíci uplynou od pádu komunismu, pořád honil: „demokratický způsob hodnocení vědecké práce kafemlejnem“ absurdně oceňuje jeho úžasné vědecké dílo menším počtem bodů než publikace daleko méně cenné. A navíc právě on nejvíc bojoval za zachování možnosti udělovat tituly a vzdělávat studenty v Akademii. Dnes se ukazuje, že přesně to je jedním ze základních problémů financování Akademie.

Mezi kolegy se o Františkovi vyprávělo, že měl u sebe v tramvaji pořád nějakou knihu s tématem, nad nímž právě bádá. Když dojel na konečnou, v pauze pokračoval ve studiu. Nebyl sám, kdo za normalizace nemohl naplno pokračovat ve své odbornosti – ale možná si právě tenkrát, jako jiní vědci nebo umělci, vytvořil základ pro práci, kterou mohl rozvinout po sametové revoluci on nebo někdo jiný. Pokud k tomu ovšem ještě našel sílu.

Řekla bych, že pokud někdo vytvoří v životě takové dílo jako právě František Šmahel, není důležité, kolik dostane bodů – ale je to nespravedlivé, možná mu to je líto, možná ne. Ale on určitě píše další knihu, děj se co děj. Jeho dílo tady našťastí je a nic je neohroží.

Musí snad každý velký autor, ať už malíř, spisovatel, historik, své cenné dílo protrpět?

Jsou autoři, kteří čekali na ocenění celý život. Mnozí dosáhli uznání až po smrti. Van Gogh prodal za svého života jediný obraz. Může se zdát, že je to nespravedlivé a že to musí vést k zatrpklosti. Ale domnívám se, že opravdoví vědci nebo umělci, a nejen oni, většinou na hodnocení nemyslí. Touha uposlechnout vnitřní hlas, který je někam vede, posílá, je pro ně důležitější. Jsou ochotni své práci obětovat mnohé, někdy dokonce vše. Sice to bolí, ale takový už je zákon naší planety. ■

MARINA HUŽVÁROVÁ

MEDAILE VOJTĚCHA NÁPRSTKA

Čestnou medaili Vojtěcha Náprstka za popularizaci vědy převzali 13. října 2009 dlouholetá redaktorka *Akademického bulletinu* **Sylva Daničková**, autorka a moderátorka pořadu Českého rozhlasu *Meteor* **Jindra Jarošová** a úspěšný popularizátor **Michael Londesborough** z Ústavu anorganické chemie AV ČR, v. v. i.

Prom. hist. Sylva Daničková je herečka, překladatelka a redaktorka. Velmi známou se stala jako konferenciérka na světové výstavě *Expo 58*, kde uváděla pořady *Laterny magiky*. Pro *Akademický bulletin* vytvořila desítky článků a rozhovorů s českými vědci. Její rukopis je příznačný snahou dopátrat se a pojmenovat krásno v jakékoli lidské činnosti, obdivem a pokorou k umění ducha. Mimořádnou pečlivostí při přípravě, studiem podkladů i respektem k dotazovaným osobnostem srozumitelně zprostředkovává čtenářům vědecké objevy a postupy. Na prosincovém Akademickém sněmu se představí nová kniha *Skrytá poselství vědy* – soubor 36 vybraných „vědeckých portrétů“, které byly publikovány v *AB* v uplynulých deseti letech.

Doktorka Jindra Jarošová je absolventkou Filozofické fakulty UK. Pracovala jako historička v Malé pevnosti Terežín a v redakci *Zdravotnických novin*. Od roku 1982 působí v Českém rozhlasu 2 v redakci pořadu *Meteor*. Kromě rozhlasových pořadů autorsky při-

FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

pravila rozhlasové hry (*Snílek, Přisahám*), publikovala historické knihy (*Knihy světců*) a úspěšné tituly literatury faktu (*Via lucis, Svatí kacíři*). Za ní získala *Cenu Miroslava Ivanova* za literaturu faktu. Pořady dr. Jarošové jsou zpracovány profesionálně, kvalitně a přístupně i laikům. Zprostředkovávají nejnovější poznatky přírodních i společenských věd zejména ve vztahu člověk a krajina.

Britský vědec dr. Michael Londesborough pracuje v Ústavu anorganické chemie Akademie věd ČR. Posledních pět let zkoumá borany, karborany a metallakarborany. Třikrát vyhrál cenu pro české/slovenské mladé anorganické chemiky, spolupracuje na vzdělávacích projektech s Britskou radou v Praze, na popularizačních projektech Akademie věd ČR nebo České televize. Zaměřuje se na zpřístupňování vědy veřejnosti, vyučování mladých lidí a vytváření vztahů mezi mladými vědci ve Velké Británii a Česku. Má vynikající dar řeči a neúnavnou chuť vysvětlovat přírodní zákony. Je spoluautorem a moderátorem pořadu *PORT*.

red

DOCTOR HONORIS CAUSA

Ruská akademie věd (RAV) udělila prof. MUDr. **Josefu Sykovi**, DrSc., z Ústavu experimentální medicíny AV ČR, v. v. i., titul *doctor honoris causa*. O jeho udělení rozhodla 13. ledna 2009 biologická sekce RAV. Diplom předal prof. Sykovi zástupce RAV, člen-korespondent, prof. Jacob A. Altman jako ocenění spolupráce s laboratoří fyziologie sluchu Ústavu fyziologie I. P. Pavlova RAV v St. Petěrburku. Výsledky společného výzkumu, který se zaměřuje na sledování činnosti nervových buněk sluchového systému, byly publikovány v mezinárodních impaktovaných časopisech.

red

CENA RADY PRO VÝZKUM, EXPERIMENTÁLNÍ VÝVOJ A INOVACE

Rada pro výzkum, experimentální vývoj a inovace udělila dr. **Jiřímu Grygarovi** cenu za mimořádné vědecké výsledky a popularizaci vědy.

Jiří Grygar se jako vědecký pracovník Fyzikálního ústavu AV ČR, v. v. i., podílí na výzkumu kosmického záření extrémních energií na mezinárodní observatoři Pierra Augera v argentinské pampě. Významně přispěl k poznání meteorických rojů a komet, těsných dvojhvězd, nov, pulsarů a neutronových hvězd. Podílel se též na vývoji nových metod pozorování vesmíru. Zastupuje ČR v Komitétu uživatelů Evropské jižní observatoře v poušti Atacama v Chile. Je zakládajícím členem Učené společnosti ČR.

red

FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

FOTO: GABRIELA ADÁMKOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

Informace z 9. zasedání Akademické rady AV ČR dne 20. října 2009

Akademická rada se zabývala těmito nejdůležitějšími záležitostmi:

Schválila

- postup přípravy výročního hodnocení v AV ČR včetně nové osnovy výroční zprávy o činnosti AV ČR za rok 2009,
- zprávu o výsledcích kontroly řešení výzkumných záměrů pracovišť AV ČR v roce 2008,
- pravidla pro přidělování investičních prostředků na přístrojové vybavení,
- úkony navržené Majetkovou komisí AV ČR ve věci nakládání s nemovitým majetkem dle zápisu z jejího 6. zasedání, konaného dne 8. října 2009.

Souhlasila

- se zprávou o zapojení AV ČR do předsednictví ČR v Radě EU (CZ PRES),
- s rozdělením dotací na podporu vědecké a vědecko-populární literatury v roce 2009.

Jmenovala

- Komisi pro kontrolu činnosti Ústavu státu a práva AV ČR, v. v. i., ve složení: předseda – prof. RNDr. Jan Zima, DrSc. (Akademická rada AV ČR); členové: doc. RNDr. Karel Oliva, Dr. (Vědecká rada AV ČR), Mgr. et Mgr. Klára Plecítá, Ph.D. (Akademická rada AV ČR), prof. Ing. Petr Ráb, DrSc. (Akademická rada AV ČR), PhDr. Martin Steiner (Filosofický ústav AV ČR, v. v. i.), prof. JUDr. PhDr. Michal Tomášek, DrSc. (Právnická fakulta UK) s účinností od 20. října 2009,
- prof. RNDr. Štefana Schwabika, DrSc., místopředsedou GA AV pro oblast věd o neživé přírodě na druhé funkční období s účinností od 15. listopadu 2009 do 14. listopadu 2012,
- doc. PhDr. Lýdii Petraňovou, CSc., místopředsedkyní GA AV pro oblast humanitních a společenských věd na druhé funkční období s účinností od 1. ledna 2010 do 31. prosince 2012,
- Ing. Hanu Bartkovou, Ph.D., tajemnicí Rady programu Podpora projektů cíleného výzkumu,
- prof. RNDr. Tomáše Scholze, CSc. (Biologické centrum AV ČR, v. v. i.) místopředsedou Ediční rady AV ČR pro funkční období 2009–2013,
- RNDr. Jana Šafandu, CSc., předsedou Dozorčí rady Fyzikálního ústavu AV ČR, v. v. i., s účinností od 27. října 2009 na pětileté funkční období, tj. do 26. října 2014,
- Ing. Petra Bobáka, CSc., předsedou Dozorčí rady Ústavu informatiky AV ČR, v. v. i., s účinností od 27. října 2009 na pětileté funkční období, tj. do 26. října 2014,
- Ing. Petra Tichavského, CSc., členem Dozorčí rady Ústavu informatiky AV ČR, v. v. i., s účinností od 27. října 2009 na pětileté funkční období, tj. do 26. října 2014,
- Ing. Vladimíra Nekvasila, DrSc., předsedou Dozorčí rady Ústavu jaderné fyziky AV ČR, v. v. i., s tím, že jeho funkční období zůstává nezměněno, tj. do 30. dubna 2012,

■ RNDr. Jana Šafandu, CSc., předsedou Dozorčí rady Ústavu teorie informace a automatizace AV ČR, v. v. i., s účinností od 27. října 2009 na pětileté funkční období, tj. do 26. října 2014,

■ Ing. Petra Cintulu, Ph.D., členem Dozorčí rady Ústavu teorie informace a automatizace AV ČR, v. v. i., s účinností od 27. října 2009 na pětileté funkční období, tj. do 26. října 2014,

■ Ing. Vladimíra Nekvasila, DrSc., předsedou Dozorčí rady Ústavu fyziky materiálů AV ČR, v. v. i., s účinností od 27. října 2009 na pětileté funkční období, tj. do 26. října 2014,

■ RNDr. Jana Šafandu, CSc., předsedou Dozorčí rady Ústavu pro hydrodynamiku AV ČR, v. v. i., s účinností od 27. října 2009 na pětileté funkční období, tj. do 26. října 2014,

■ Ing. Vladimíra Nekvasila, DrSc., předsedou Dozorčí rady Ústavu přístrojové techniky AV ČR, v. v. i., s účinností od 27. října 2009 na pětileté funkční období, tj. do 26. října 2014,

■ prof. Jiřího Chýlu, CSc., předsedou Dozorčí rady Ústavu teoretické a aplikované mechaniky AV ČR, v. v. i., s účinností od 27. října 2009 na pětileté funkční období, tj. do 26. října 2014,

■ prof. Jiřího Chýlu, CSc., předsedou Dozorčí rady Ústavu termomechaniky AV ČR, v. v. i., s účinností od 27. října 2009 na pětileté funkční období, tj. do 26. října 2014,

■ prof. Jiřího Chýlu, CSc., předsedou Dozorčí rady Geologického ústavu AV ČR, v. v. i., s účinností od 27. října 2009 na pětileté funkční období, tj. do 26. října 2014.

Doporučila předsedovi AV ČR,

■ aby udělil „Fellowship J. E. Purkyně“:

■ Leo Eisnerovi, Ph.D., navrženému Ústavem struktury a mechaniky hornin AV ČR, v. v. i., s účinností od 1. srpna 2010 do 31. července 2014 na vědeckou činnost v oblasti indukované seismicity s teoretickým i praktickým využitím,

■ Marku Cebecauerovi, Ph.D., navrženému Ústavem fyzikální chemie J. Heyrovského AV ČR, v. v. i., s účinností od 1. července 2010 do 30. června 2014 na vědeckou činnost zaměřenou na využití přesných metod fyzikální chemie na buněčné úrovni v biomedicínských oborech,

■ RNDr. Cyrilu Bařinkovi, Ph.D., navrženému Biotechnologickým ústavem AV ČR, v. v. i., s účinností od 1. března 2010 do 28. února 2014 na vědeckou činnost v oblasti strukturní biologie a vztahů mezi strukturou a funkcí medicínsky relevantních proteinů.

Vzala na vědomí

■ usnesení vlády České republiky ze dne 29. září 2009 č. 1233 o Podmínkách pro věcné nebo finanční ocenění mimořádných výsledků výzkumu, experimentálního vývoje a inovací a pro finanční ocenění propagace či popularizace výzkumu, experimentálního vývoje a inovací,

■ informaci o 83. valném shromáždění Union Académique Internationale.

Informace z 246. zasedání Rady pro výzkum, experimentální vývoj a inovace dne 9. října 2009

ZÁVAŽNÉ PROJEDNÁVANÉ BODY A ZÁVĚRY ZE ZASEDÁNÍ

Návrh Statutu TA ČR

Technologická agentura České republiky (TA ČR) je organizační složkou státu a správcem rozpočtové kapitoly podle § 36a zákona č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací), ve znění zákona č. 110/2009 Sb. Statut TA ČR je základním dokumentem TA ČR, který je předkládán ke schválení vládě.

Vláda uložila do dne jmenování předsednictva TA ČR (12. října 2009) předsedovi Rady, premiérovi Ing. J. Fischerovi, zajišťovat veškeré nezbytné činnosti, kam patří mj. příprava podkladů za rozpočtovou kapitolu TA ČR aj. Návrh Statutu TA ČR byl zpracován ve spolupráci s pracovní skupinou pro přípravu TA ČR v souladu se schváleným *Postupem po přijetí novely zákona o podpoře výzkumu a vývoje*.

Radě byl na 246. zasedání návrh Statutu předložen pouze k odsouhlasení. Konečné znění Statutu bude projednáno a odsouhlaseno předsednictvem TA ČR a následně předloženo do meziresortního připomínkového řízení, kde mohou být případné připomínky uplatněny. Po jeho vypořádání a dopracování formálních náležitostí bude materiál předložen vládě.

Analýza stavu výzkumu, vývoje a inovací v ČR a jejich srovnání se zahraničím v roce 2009

Rada schválila každoročně předkládaný materiál *Analýza stavu výzkumu, vývoje a inovací v ČR a jejich srovnání se zahraničím 2009* a uložila sekretariátu Rady zaslat materiál do meziresortního připomínkového řízení.

Podle *Plánu nelegislativních úkolů vlády na II. pololetí 2009* je vládě předkládán společně v jednom materiálu **návrh na stanovení odměn za výkon veřejné funkce členů Rady za rok 2009, zpráva o činnosti Rady za rok 2009, návrh na stanovení odměn za výkon veřejné funkce členů předsednictva GA ČR za rok 2009, zpráva o činnosti GA ČR za rok 2009 a návrh na stanovení odměn za výkon veřejné funkce členů poradních orgánů Rady a zprávy o činnosti poradních orgánů Rady za rok 2009.**

Projekt přípravy Metodiky hodnocení výsledků výzkumných organizací a výsledků ukončených programů v roce 2010

Rada na svých zasedáních v měsících září a říjen 2009 postupně odsouhlasila způsob dlouhodobého řešení problematiky hodnocení výsledků výzkumu a vývoje s navazující formou institucionální podpory VaVal v ČR, a to formou přípravy jednotlivých vícesložkových oborových Metodik.

Rada předpokládá přípravu těchto oborových metodik v horizontu asi tří let. Odsouhlasený materiál je zadáním pro práci Komise pro hodnocení výsledků VaV (KHV), která má za úkol předložit Radě do 15. prosince 2009 souhrnný materiál k problematice ověřitelnosti vykazovaných výsledků, v březnu 2010 potom celý návrh zajištění přechodného období. Výsledný návrh KHV může být dále ovlivněn návrhy resortů a institucí, které na žádost Rady zaslaly v termínu do 30. 9. 2009 svoje náměty a představy k problematice institucionální podpory výzkumu, vývoje a inovací v ČR.

Na 246. zasedání Rada schválila kompletní, ve variantních bodech předložený materiál a uložila KHV postupovat při přípravě Metodiky 2010 podle schváleného projektu.

Návrh Statutu Rady – meziresortní připomínkové řízení

Návrh Statutu Rady byl zpracován v souladu se schváleným *Postupem po přijetí novely zákona o podpoře výzkumu a vývoje* a na základě principů schválených Radou. Po projednání na 245. zasedání Rady byl materiál rozeslán do meziresortního připomínkového řízení s termínem, kde bylo vzneseno celkem 23 připomínek, z toho čtyři zásadní (MŽP, AV ČR).

Vzhledem k tomu, že zásadní připomínka AV ČR se týká užívání názvu Rady po poslední novele zákona č. 130/2002 Sb., ke kterému existují různé právní výklady, je spor řešen žádostí o oficiální stanovisko předsedkyně Legislativní rady vlády. Do vyřešení sporu je pozastaveno projednávání dalších souvisejících materiálů (např. obměna členů Rady). V ostatních rozpracovaných věcech se postupuje podle dosavadního výkladu.

Návrh statutu bude po vyřešení uvedeného předložen vládě.

Rozvoj Evropského výzkumného prostoru – příprava závěrů Rady pro konkurenceschopnost

Radě byl předložen ze strany MŠMT k diskusi a k vyslovení doporučení soubor tří dokumentů, které zásadním způsobem ovlivní rozvoj Evropského výzkumného prostoru. Vzhledem k tomu, že tento materiál ovlivní budoucnost českého výzkumu, požádalo MŠMT Radu o odpověď na pět tematických otázek uvedených v předloženém dokumentu.

Rada uložila svým členům, aby na uvedených pět otázek zaslali do 23. října 2009 svůj názor, a dále uložila sekretariátu Rady tyto podněty zpracovat a předložit na 247. zasedání Rady.

CHCETE SE PODÍLET NA FORM PRO VaV A DALŠÍCH

Závěr tohoto roku a zvláště pak rok 2010 nabízí výzkumníkům po celé Evropě několik jedinečných příležitostí zapojit se do revize 7. rámcového programu a zjednodušení administrativních a finančních procedur. Vědci se budou moci také podílet na přípravě 8. rámcového programu a v neposlední řadě přispět svými zkušenostmi do formování politiky na podporu mobility mladých lidí ve vzdělávání. Nad rámec uvedeného mohou čeští výzkumníci prostřednictvím kanceláře CZELO příslušného projektového úředníka Evropské komise seznámit se svým výzkumem i s představou, jakým směrem by se výzkum v té specifické oblasti měl do budoucna ubírat.

Revize finančních pravidel EU

Evropská komise (EK) zahájila 19. října 2009 veřejné konzultace k finančním pravidlům EU. Jedná se o přípravu revize *Finančního nařízení EK* a jeho implementačních pravidel. Uvedené *Finanční nařízení* se týká všech komunitárních programů, tj. i rámcových programů pro výzkum a vývoj. Vzhledem k tomu, že již delší dobu výzkumníci usilují o výjimku z tohoto nařízení pro výzkumné aktivity, je nyní nejvhodnější příležitost ke změně. Revidovaný návrh EK předloží v polovině r. 2010. Budoucí podoba nařízení bude mít zásadní dopad na novou generaci komunitárních programů, které budou zahájeny v r. 2014. Podkladový dokument mapuje oblasti, jež jsou pro příjemce finanční podpory nejproblematičtější. Jedná se např. o často neúnosně dlouhou dobu od podání návrhu, přes jeho schválení až po obdržení finančního grantu. Zvažuje se též uvolnění pravidla neziskovosti projektů. Vlastním zájmem EK je pak upravit pravidla tak, aby zajistila efektivní řízení projektů a vysokou úroveň ochrany zájmů daňových poplatníků. Do konzultací se můžete zapojit do 18. prosince 2009 prostřednictvím webové stránky http://ec.europa.eu/budget/consultations/FRconsult2009_en.htm. Na nich najdete i podkladový dokument k *Finančnímu nařízení*.

Zjednodušení 7. rámcového programu

Konzultace se konaly od poloviny července až do konce září 2009. Výzkumníci a další relevantní subjekty měli jedinečnou příležitost přispět svými zkušenostmi ke zjednodušení postupů platných pro 7. RP a jeho implementaci. Konzultace jsou již sice ukončené, nicméně stále můžete zasílat komentáře, návrhy a doporučení přímo Generálnímu ředitelství EK pro výzkum. Kancelář CZELO může až do konce letošního roku předání vašich příspěv-

ků zprostředkovat. Za tímto účelem se obračejte přímo na vedoucí kanceláře Annu Vosečkovou.

Mobilita mladých lidí ve vzdělávání

V otázce mobility mladých (věková kategorie 16–35 let) má EU dlouholetou tradici. Nejedná se přitom pouze o mobilitu v rámci vysokoškolského vzdělávání, ale zahrnuje i oblast podnikání, výzkumu, odborného a učňovského vzdělávání, výměny mládeže i činnost dobrovolnickou. Na základě *Zelené knihy* „Podpora mobility mladých lidí ve vzdělávání“, kterou EK zveřejnila v červenci letošního roku, se až do 15. prosince 2009 uskutečňují veřejné konzultace vyhlášené Generálním ředitelstvím EK pro vzdělávání a kulturu. Kromě toho, že *Zelená kniha* řeší mobilitu podporovanou komunitárními programy, tj. i programy rámcovými ve výzkumu a vývoji, věnuje pozornost také mobilitě na národní úrovni. Nejde přitom pouze o mobilitu mezi vzdělávacími institucemi, ale i mezi různými odvětvími – mezi sférou vzdělávací a podnikatelskou a mezi veřejnými subjekty zabývajícími se výzkumem a podniky. Vedle fyzické mobility je uznávána i mobilita virtuální. *Zelenou knihu* si můžete prostudovat na webových stránkách http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/mobility/com329_cs.pdf. Bližší informace o konzultacích vizte na http://ec.europa.eu/education/news1535_en.htm.

Semináře kanceláře CZELO – příležitosti pro české výzkumníky

Česká styčná kancelář pro výzkum a vývoj v Bruselu (CZELO) nabízí pro české výzkumné subjekty specifické semináře. Jejich účelem je kromě prezentace českého výzkumu a výzkumných pracovišť v Bruselu zprostředkovat zejména lepší porozumění Rámcovým programům EU a zvýšit účast čes-

OVÁNÍ RÁMCOVÝCH PROGRAMŮ RELEVANTNÍCH AKTIVITÁCH EU?

kých subjektů v projektech. Konkrétně jde o tematické a neformálně pojaté semináře menšího rozsahu, pracovně nazývané „minisemináře“, které se organizují s cílem podpořit tvorbu projektových konsorcií zejména v daných tématech 7. rámcového programu a zprostředkovat kontakt s relevantními zástupci Evropské komise. CZELO je připravuje ve spolupráci s projektem NICER (Národní informační centrum pro evropský výzkum), který realizuje Technologické centrum AV ČR.

Čeští výzkumníci mohou na seminářích prezentovat své pracoviště, podnik či přímo svůj výzkumný záměr, v jehož rámci hledají partnery do konsorcia nebo který by mohl být inspirací pro Evropskou komisi (EK) při přípravě příštího pracovního programu. Zástupcům EK a ostatním zahraničním odborníkům umožní účast na seminářích získat lepší povědomí o výzkumu, vývoji a výzkumných pracovištích v ČR a o tématech, jež se u nás nejvíce diskutují. K dlouhodobému pozitivnímu efektu těchto setkání lze připočítat i představení českých odborníků jako vhodných hodnotitelů projektů či potenciálních účastníků v expertních panelech EK.

Účast je zvláště vhodná pro vědecké pracovníky, kteří se přípravou projektů do rámcových programů zabývají. Spolu s participací zástupců EK lze v neformální atmosféře obvykle asi 10–15 lidí představit výsledky svého výzkumu a připravované projekty do 7. RP; získáte tak důležité doporučení při přípravě projektu. Zároveň můžete s odborníky z dalších zemí diskutovat oboustrannou spolupráci nebo tvorbu konsorcia pro podání projektového návrhu do 7. RP.

Kancelář CZELO tyto semináře pořádá od druhé poloviny roku 2008, doposud se organizačně podílela celkem na 15 seminářích k aktuálním výzkumným tématům: přírodní rizika, životní prostředí, zdraví, stárnutí, specifická témata v oblasti informačních a komunikačních technologií a nanotechnologií, biodiverzita, technologie pro nízkemisivní energii a elektrotechnika.

Kancelář CZELO spolupracuje především s bruselskou kancelář polské Akademie věd, připojují se ale i styčné kanceláře z dalších členských zemí; zejména z Dánska, Německa a Itálie. Kanceláře tuto formu seznamování potenciálních partnerů do výzkumných projektů uvítaly.

Jako příklad uvedme seminář organizovaný ve spolupráci se čtyřmi styčnými organizacemi (Pol-

ska, Španělska, Itálie a Německa) v září 2008, který následoval po oficiálním Informačním dni EK k Udržitelným biorafinériím. Seminář představil některá evropská pracoviště, jež by mohla mít potenciál a zájem se do výzvy zapojit, a umožnil setkání se zástupci EK. Ti poskytli doplňující informace o výzvě. Z ČR se semináře zúčastnil Výzkumný ústav zemědělské techniky z Prahy.

Akcí se zapojením většího počtu výzkumných subjektů z více zemí byl také např. seminář na téma agrobiotechnologie (září 2009), jenž seznámil s výzkumem v oblasti GMO v různých zemích EU a identifikoval případná společná témata pro projekty 7. rámcového programu. Zúčastnilo se jej asi 25 výzkumníků ze sedmi zemí EU a představitel Generálního ředitelství pro výzkum (DG RTD) EK. Z ČR se zapojili zástupci Biologického centra AV ČR, v. v. i., Přírodovědecké fakulty UK, Fakulty agrobiologie České zemědělské univerzity a společnosti Biotrin.

Dobrym příkladem byl i seminář (červenec 2009) zaměřený na informační a komunikační technologie pro „zelená“ auta (ICT for green cars). Kancelář CZELO na něm ve spolupráci s polskou styčnou kancelář pro výzkum a vývoj zprostředkovala setkání odborníků z ČR, Polska a Belgie za účasti relevantního zástupce EK z Generálního ředitelství pro informační společnost a média (DG INFSO). Z ČR se ho zúčastnil zástupce Centra dopravního výzkumu.

Čeští experti hodnotí svou participaci jako velmi přínosnou, zvláště v tom smyslu, že navázali důležité pracovní kontakty s relevantními experty z jiných členských států, které v určitých případech s velkou pravděpodobností vyústí ve spolupráci na výzkumných projektech. Rovněž vysoce oceňují neformální setkání s pracovníky EK. I z jejich strany je tato iniciativa vítána, neboť umožňuje hlubší poznání výzkumných kapacit nových členských států. ■

*MARTIN KAŠPÁREK a ANNA VOSEČKOVÁ,
CZELO – Česká styčná kancelář pro VaV, Brusel,
Technologické centrum AV ČR*

TOPIC OF THE MONTH**The Velvet Revolution**

The Velvet Revolution was a non-violent uprising in Czechoslovakia that saw the overthrow of the Communist government. On November 17, 1989, police suppressed a peaceful student demonstration in Prague. Among the protesters were many young employees of Czechoslovak Academy of Sciences.

Based on the November events, civil forums were created at workplaces. In consequences of the political evolvement, some of the compromised directors from institutes left their positions and during the following six months all directors had to be evaluated. Scientific committees began to form. On November 6, 1989, the entire presidium of ČSAV resigned and December 12, 1989, the Chamber of elected representatives of ČSAV was established. This organ became a carrier of fundamental changes, for example the first Czech science foundation was set up and proposals for evaluation of the institutes formed. The new organization structures of Academy were created.

SCIENCE AND RESEARCH**The Birth and Influence of Massive Stars**

A meeting of the topmost European astronomers was held September 14 to 17 at the headquarters of the Czech Academy of Sciences. The purpose of the conference was to discuss the birth and influence of massive stars. Massive stars, which are ten to one hundred and fifty times more massive than the Sun, can be more than a million times more luminous than our Sun. But, while the Sun will exist for about 10 billion years, massive stars expire after only a few million years and then end their existence with a vast supernova explosion. This interim meeting of Work

Package 2 of the CONSTELLATION network reviewed the aspects of massive star formation and showcased the progress made over the past more than two years of cooperation.

EMBO Workshop on Mitochondria, Apoptosis and Cancer

The European Molecular Biology Organization organized a meeting in Prague October 1–3. At this symposium several topics were discussed: biology and genetics of mitochondria in relation to cancer; the role of mitochondria-targeting compounds in cancer suppression (including BH3 mimetics); mitochondria as transmitters of death receptor-induced apoptosis; regulation of apoptosis and the interplay of mitochondria with other organelles p53 and mitochondria in apoptosis regulation; and the role of mitochondria in targeting cancer stem cells.

Changing Housing Markets: Integration and Segmentation

The European Network for Housing Research organized a conference in Prague June 28–July 1. This meeting of experts focused on the role and “power” of housing and mortgage markets, which is rapidly changing, especially by increasing the influence these markets have on the wider economy and sustainable development of many societies.

50th ANNIVERSARY**Biologia Plantarum**

The International Journal for Experimental Botany was founded in 1959 by Professor Bohumil Němec. The journal covers all branches of experimental botany ranging from molecular biology and biotechnology to whole-plant and stand functioning.

Ústav organické chemie a biochemie AV ČR, v. v. i.

si Vás dovoluje pozvat na přednášku
z cyklu *Zvané přednášky na ÚOCHB 2009/The IOCB Invited Lectures 2009*

A Single Molecule Device per Mechanics or Logic Gate Machinery

prof. Christian JOACHIM

Center for Material Elaboration & Structural Studies (CEMES-CNRS), Toulouse, Francie

Přednáška se koná dne 25. listopadu 2009 od 10:00 hod. v přednáškovém sále Ústavu organické chemie a biochemie AV ČR, v. v. i., Flemingovo náměstí 2, Praha 6.

Bližší informace: RNDr. Irena G. Stará, ÚOCHB AV ČR,
tel.: 220 183 315, e-mail: stara@uochb.cas.cz; www.uochb.cz

Pražská skupina Společnosti pro vědu a umění Vás srdečně zve

ve čtvrtek **10. prosince 2009** na prezentaci nových odborných publikací prof. **Jiřího Marvana**.

Setkání se koná od 17:00 hod. v budově Akademie věd ČR, Národní 3, Praha 1, místnost č. 206, 2. patro. Vstup volný.

NOVÉ KNIHY

STOPY NA MĚSÍCI

Příběhy posádek kosmických lodí Apollo

V roce 40. výročí přistání člověka na Měsíci vycházejí reportáže známého popularizátora a odborníka na kosmonautiku Antonína Vítky o vesmírných expedicích projektu *Apollo*. Jde o připomenutí celého programu, který trval 11 let. Kniha sleduje jeho vývoj od počátku poznamenaného tragickou nehodou *Apollo 1*, při níž zahynuli tři kosmonauti, přes triumf *Apollo 11*, kdy z úst Neila A. Armstronga zazněla památná věta: „Je to malý krok pro jednoho člověka, ale velký skok pro lidstvo.“, až k doznívání programu na počátku 70. let 20. století.

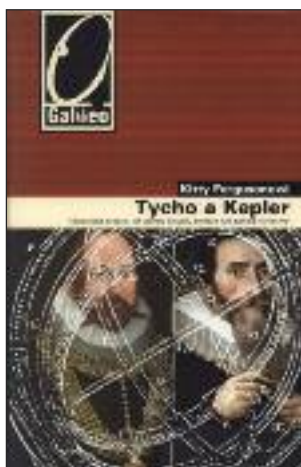
Vítek, A., edice *Leonardo, Radioservis, Praha 2009. Vydání 1.*

TYCHO A KEPLER

Nesourodá dvojice, jež jednou provždy změnila náš pohled na vesmír

Publikace přibližuje krátké, ale neobyčejně plodné období spolupráce dánského astronoma-pozorovatele Tychona Brahe a německého astronoma-teoretika Johanna Keplera, jejichž vědecké dráhy se protuly na počátku 17. století v Praze na dvoře Rudolfa II. Z této spolupráce dvou rozdílných osobností se zrodil převratně nový popis nebeských jevů.

Fergusonová, K., edice *Galileo, Academia, Praha 2009. Vydání 1.*

RASOVÁ HYGIENA

Lékařství v době nacismu

Autor se zabývá účastí vědců na konstrukci nacistické rasové politiky. Ukazuje, že obecná představa o pasivní roli vědecké komunity, přinucené ke spolupráci s nacisty, selhává tváří v tvář historické realitě – že totiž mnoho politických iniciativ nacistů vzešlo z prostředí vědecké komunity a že lékaři aktivně přispěli k tvorbě některých klíčových principů národněsocialistické politiky.

Proctor, R. N., edice *Stíny, Academia, Praha 2009. Vydání 1.*

PRO KOHO JE MEDICÍNA?

Světlem za lepšími léky

Paměti známého českého kardiologa Pavla Jerie přibližují autorovy začátky v lékařském prostředí, jeho rodinu, přátele, studium, kolegy i práci v Čechách a později v zahraničí. Seznámí nás s velkými exilovými osobnostmi české vědy a kultury, které prošly autorovým životem, a zabývají se i medicínou jako takovou.

Jerie, P., edice *Paměť, Academia, Praha 2009. Vydání 1.*

ŘÍŠE SVĚTLA

Edison, Tesla, Westinghouse a závod o elektrifikaci světa

Tři velicí „zlatého věku“ Ameriky – Thomas Alva Edison, Nikola Tesla a George Westinghouse – se celý život snažili ovládnout „subtilní oživující fluidum“ – elektřinu. Zasloužili se o vývoj prvních elektrických zařízení a nastartovali tak éru elektrifikace spojenou s rozvojem elektrotechniky a energetického průmyslu.

Jonesová, J., edice *Galileo, Academia, Praha 2009. Vydání 1.*

NEJPRODÁVANĚJŠÍ KNIHY V KNIHKUPECTVÍ ACADEMIA V ŘÍJNU 2009

- 1. Kratochvíl, Z. – Filosofie mezi mýtem a vědou
- 2. Křížek, M., Sommer, L., Šolcová, A. – Kouzlo čísel – Od velkých objevů k aplikacím (s podporou AV ČR)
- 3. Bican, L. – Lineární algebra a geometrie
- 4. Proctor, R. N. – Rasová hygiena – Lékařství v době nacismu
- 5. Marešová, M. – Waldheimská idyla

Tituly ostatních nakladatelů:

- 1. Cílek, V. – Orfeus – Kniha podzemních řek, Dokořán
- 2. Hromas, J. (eds.) a kol.: Jeskyně – Chráněná území ČR, svazek XIV., Agentura ochrany přírody a krajiny ČR
- 3. Fárová, A. – Dvě tváře, Torst
- 4. Di Fabio, U. – Kultura svobody, CDK
- 5. Hingarová, V., Hubáčková, A., Kovář, M. (eds.) – Sámové – jazyk, literatura a společnost, Pavel Mervart

Knihkupcův tip:

- Sýkora, V., Hroudová, V. – Tajemství rostlin (Secrets of plants), Academia

ŠÁRKA HOLÁ,
vedoucí knihkupectví Academia,
Václavské náměstí 34, Praha 1

HAPPENING VÁŽENÍ VĚDY!

Váha na vážení vědy veřejně vážila vědecké výsledky při happeningu na piazzettě Národního divadla. Pomocí unikátní metody mohl každý, kdo si přinesl v úterý 20. října 2009 vlastní články, monografie, patenty a preparáty, definitivně své výsledky na sofistikovaně zhotovené obrovské dřevěné váze zhodnotit. Na prostranství se sešli příznivci svobodné iniciativy *Věda žije!*, kteří tak již pravidelně vyjadřují svůj postoj k politice Rady pro výzkum, experimentální vývoj a inovace. O hudební prohrátí chladného odpoledne se postarali pánové Vodňanský a Skoumal.

red

